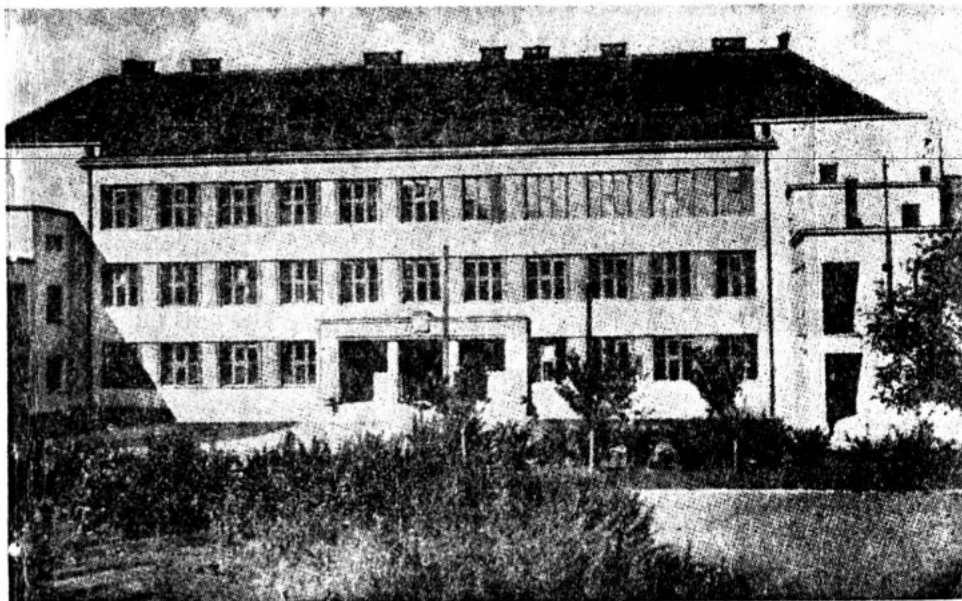

Степан Росоха

СОЙМ

Карпатської України

ВІННИЦЕГ

1949

"КУЛЬТУРА Й ОСВІТА"

Серія: Історична - Державницька

Ч. 1.

All rights reserved by Author.

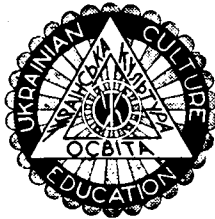
Printed by
THE UKRAINIAN NATIONAL PUBLISHING CO., LTD.,
209 Jarvis Avenue — Winnipeg, Manitoba, Canada.

СТЕПАН РОСОХА

СОЙМ

Карпатської України.

(в 10-ти піття проголошення самостійности)

Вінніпер

1949.

“КУЛЬТУРА Й ОСВІТА”

Присвячую цю працю сл. пам'яті послам: Іванові Грігові та Василеві Лацаничові, яких замучили мадяри в часі окупації Карпатської України в березні 1939 р., як теж всім тим сл. пам. послам, з предсідником 1-го засідання Сойму Карпатської України о. д-ром Августином Волошином на чолі, яких замордували большевики в 1945 і наступних роках, по приклученні Карпатської України до СССР.

АВТОР.

Проф. Д-р Августин Волошин,
президент
КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

I. УКРАЇНСЬКИЙ ПАРЛЯМЕНТАРИЗМ

Вже від самих початків свого суспільно-громадського і політично-державного життя, Український Нарід мав певні, своєрідні форми парламентаризму. За княжих часів парламентом Української Держави було ВІЧЕ, а в добі гетьманату КОЗАЦЬКА РАДА. Хоч їх покликання до життя відбувалося не завжди подібним шляхом і способом, як тодішніх західньо-європейських парламентів, і хоч їх склад і побудова не відповідали вповні структурі цих останніх, то всеж таки вони нічим не уступали у своїй основі засадам народовластя, а їх права й компетенції не тільки вирівнювалися західньо-європейським парламентам, але в дечому їх перевищали. Не князь і не гетьман, але ВІЧЕ радилося й вирішувало, що треба робити, подібно, як і КОЗАЦЬКА РАДА, що вибирала гетьмана. Народовластя тут було не тільки своєю формою, але основою самого життя тих українських парламентів, бо український нарід, що в самій своїй природі є глибоко народовладний і миролюбивий, не зносив ніякої деспотії й диктатури. Попавши в московську неволю — впродовж двох сотень років — завзято боровся за свою свободу і проти тиранії московських царів, яку скинув в огні національної революції в 1917 році.

І тут що бачимо?

Тодішні провідники українського народу приступають до організації його державного життя на засадах демократії, — покликаючи до життя **Центральну Раду**, як парламент Української Держави. І хоч Центральна

Рада не постала в наслідок загальних і рівних, прямих і тайних виборів, то всеж таки була покликана вона до життя способом демократичним, на який дозволили тодішні революційні часи. Губернії вислали до неї по кілька своїх делегатів, а дальший склад її доповнився делегатами зїздів: Всеукраїнського селянського, Всеукраїнського робітничого і Всеукраїнського військового, як теж делегатами станових організацій, включно до делегатів національних меншин поляків, росіян, а навіть жидів. Як бачимо, в Центральній Раді в Києві, як у державному українському парламенті, було заступлене все населення цілої України, і тому Центральна Рада була повновартісним парламентом, який і проголосив 22 січня 1918 року СУВЕРЕННУ УКРАЇНСЬКУ НАРОДНЮ РЕСПУБЛІКУ.

Центральну Раду замінив новий парламент українського народу, а саме **Трудовий Конгрес**. До нього дійшло так: 29 квітня 1918 року німці розігнали Центральну Раду і наставлено Павла Скоропадського гетьманом України. Коли цей проголосив федерацію України з Росією, то український нарід, на чолі з Симоном Петлюрою зробив проти гетьмана і німців національне повстання й покликав до життя Директорію Української Народньої Республіки, а ця скликала в місяці грудні 1918 року новий український парламент, яким був Трудовий Конгрес. Він окладався з делегатів усіх українських місцевих організацій і був також повноправним парламентом українського народу. Трудовий Конгрес проголосив 22 січня 1919 року **СОБОРНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ**.

Під натиском московсько-большевицької навали, державний центр Української Народньої Республіки опинився в Тарнові коло Кракова. Там була зорганізована Рада Республіки, яку по півроці розпустив тодішній го-

лова Директорії Симон Петлюра. Вона складалася з 60 депутатів: по кількох від тодішніх діючих політичних партій і по одному представникові від земст і міст, робітників і залізничників, поштовиків і хліборобів-державників.

В Галичині постала в листопаді 1918 року галицька Українська Національна Рада, яка складалася з 6. галицьких послів до австрійського парламенту в Відні і делегатів місцевих організацій та визначних громадських діячів. Засідала у Львові, а відтак у Станиславові і була парламентом Західньо-Української Народньої Республіки.

На Закарпатті постала в 1918 році Руська Народня Рада в Сиготі, яка скликала до Хусту з'їзд делегатів від 420 сел і міст, на якому 21 січня 1919 року проголосила злуку Закарпаття з Україною.

І нарешті СОЙМ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ з 1939 року, послі якого були вибрані народом у загальних і рівних, прямих і тайних виборах, по способу і по всім правилам західньо-європейської парламентарної практики.

Про нього хочемо тут обширніше сказати!

2. ЗМАГАННЯ ДО САМОВРЯДУВАННЯ.

Він дійсно був перший сойм і взагалі перший український парламент у повнім розумінні того слова, бо перед тим не тільки Закарпаття, але взагалі українська земля щось подібного не знала. І нема диву! В новіших часах, коли західньо-європейські держави могли собі дозволити на такі парламенти, то Україна стогнала під окупантами. Більшу її частину давив московський чобіт,

а західньо-українські землі знаходились під австрійсько-мадярським імперіалізмом. Тільки Самостійна Україна може мати такі державні установи і таку форму державного правління, якими гордяться західньо-європейські держави, включно до Злучених Держав Америки.

В найдавніших часах Закарпаття було в звязку і в складі з княжою Українською Державою в Києві, відтак у Львові, про що свідчать історичні грамоти і листини. Ним володів Князь, що zarazом був відпоручником Української Держави, воєнним начальником, головним жерцем і суддею. Але князь, звичайно одержував свою владу від народу через Віче, яке було своєрідним, старо-українським парламентом. Віче було і на Закарпатті, і на ньому розбирали та обговорювали всі справи. Князь признавав владу Віча над собою. Віче могло навіть змінити князя, коли він пішов у розрив з постановами Віча. Отже Віче, або Збори всіх найстарших із племені, було законодавчим органом українського князівства, яке вибирало, а навіть усувало князів і виносило всі важніші державні постанови.

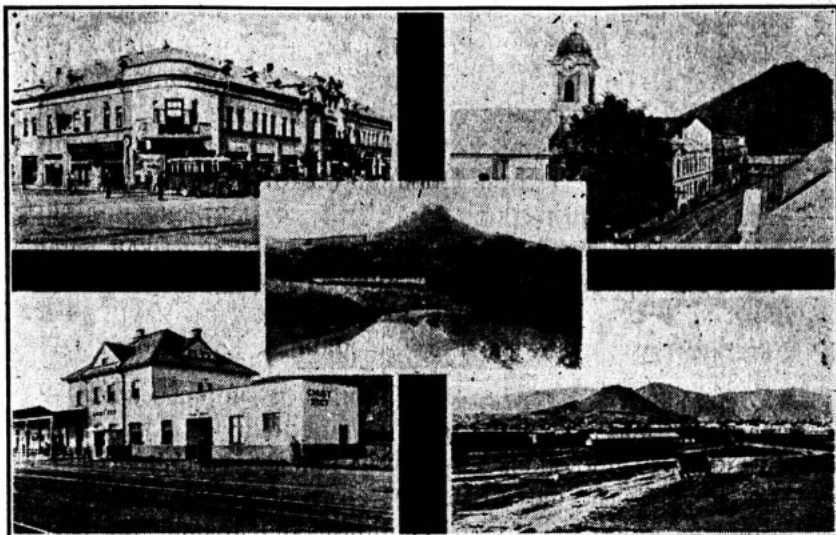
З приходом мадярів до Панонії при кінці IX і початком X століття, на Закарпатті володів тоді князь Лаборець, який боровив його перед мадярами і в бою загинув. Але Закарпаття і на далі не тратило звязку з княжою Українською Державою, і мало й на далі своїх князів. В роках 1281 до 1321 належало Закарпаття до Української Галицько-Волинської Держави. Аж по прилученні Галичини до Польщі в 1387 були встановлені кордони між Галичиною і Закарпаттям, що встояли аж до року 1945. Від того часу Карпатська Україна знаходилася в державних кордонах Австро-Угорщини, точніше під володінням мадярського королівства, аж до 1918 року.

За весь цей час, і при найбільшій запопадливості, мадяри не могли знищити дух і прагнення українського населення Закарпаття до власного самоурядування. Історичні факти стверджують, що вже з року 1378 і 1466 українці добилися зафіксування своїх політичних прав у грамотах королів. Ті грамоти стверджують, що українці мали від непамятних часів самоуправу. В XVI. ст. кількома королями були затвержені в спеціальних грамотах політичні права закарпатських українців, включно до вибирання своїх урядників. На основі тих королівських актів українці мали, як твердить Василь Пачовський у своїй "Історії Підкарпатської Русі": "спільні правильні наради громад і творили одноцільну політичну громаду", яка підлягала тільки князеві і була звільнена від панщини. Та "політична громада" мала "власних виборних урядників", які "займали потім уряди по містах і здобували міста для України в XVI. столітті".

В наступних століттях прийшла чорна мадярська реакція і намагання мадярів винародовити закарпатське населення. Про якісь автономні права і самоврядування не могло бути навіть і мови. Навіть весна народів у 1848 року не принесла повної свободи, хоч деякий час існував "Автономний Руський Дистрикт", якого намісником був Адольф Добрянський. Аж по розвалі австро-угорської монархії в 1918 році прийшли знову до слова закарпатські українці.

Тоді спонтанно постали т. зв. Руські Народні Ради в Сиготі, Ужгороді, Сваляві, Хусті, Пряшові, Любовні і т. д., які відтак злучилися в одну т. зв. Першу Центральну Руську Народню Раду в Ужгороді. Вона, по заломанні Української Державности в Києві, рішила вибрати, зпоміж більше (ЧСР, Мадярщина і Румунія) най-

менше зло — новостворену Чехословацьку Республіку. Дня 9 травня 1919 року вислала до Праги свою 100 членну делегацію, яка висловилася за “добровільним приключенням” Закарпаття (зрозуміло, що включно з Пряшівщиною) до Чехословаччини.

Фрагменти з Хусту — Столиці Карпатської України, де відбувся 21. січня, 1919 р. Конгрес закарпатських українців і на якому проголошено злуку Закарпаття з Українською Державою в Києві.

Хоч Закарпаття було прилучене до ЧСР на основі якнайширшої територіяльної автономії, з власним законодавчим соймом, що було зазначено як у мирових договорах так у конституції ЧСР, то чехи цих постанов не дотримали і впродовж 20 років цієї автономії не дали. Від Закарпаття відділили Пряшівщину і прилучили її до Словаччини, а з решти Закарпаття створили т. зв. “Под-

карпаторуский Край” з крайовим президентом на чолі. Він мав, як дорадчий орган т. зв. “Краєве заступництво”, вибиране населенням що шість років у часі виборів до місцевих самоврядувань. Воно складалося з 12 виборних членів і 6 іменованих владою в Празі, в якому українці були заступлені в дуже малій меншині. Воно не мало ніякої законодавчої компетенції й було іграшкою в руках крайового президента, який був завжди чех і підлягав пражському міністерству внутрішніх справ.

Такий стан потривав аж до кінця вересня 1938 року.

3. ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ НА ЗАКАРПАТТІ В РОКАХ 1918—1938.

В роках 1918-19 закарпатський український політичний актив був наскрізь соборницький. Тоді діяли лише дві партії чи властиво рухи — український і мадярофільський. Український репрезентований простолюдуям і горсткою інтелігенції з проф. Августином Волошином на чолі, а мадярофільський змадяризованою закарпатською інтелігенцією і місцевими мадярами. Вже в жовтні 1918 проф. Ав. Волошин вислав проф. Августина Штефана з листом до Українського Парляментарного Клубу у Відні, щоб шукати звязків у справі прилучення Карпатської України до Української Держави. По Хустським Конгресі 21 січня 1919 був висланий з делегацією д-р Михайло Брящайко до Станиславова, щоб просити прийняття Закарпаття до Української Держави. І тільки невідрадли обставини, в яких опинилася Українська Держава в тих роках, змусили закарпатських українських провідників шукати інших доріг у справі прилучення Карпатської України.

Знищення самостійности Української Держави, агі-

тація русофілів з Галичини і малярська пропаганда довели до того, що нарід стратив довіря до себе, до України і став байдужим до політичного життя. Свідомої української інтелігенції було мало, до того зачала працювати русофільська (галицько-буковинська: всякі гагатки і цуркановичі і місцева) та маляронська інтелігенція. Тому в роках 1919-20 найсильніша була на Закарпатті малярофільська інтелігенція, яка під проводом Куртяка, Б. Рішка і Демка зачала збирати до себе селянство. Будапешт вже з самого початку поставився до тієї акції дуже уважно і грошей не жалів.

Але мимо того, українці спромоглися заложити собі власну самостійну політичну організацію, яку назвали "Руська Хліборобська Партія". Заложили її брати Брацайки, о. дир, Августин Волошин, проф. Августин Штефан та інші. Органом її стався тижневик "Руська Нива". Ця партія виступала самостійно при сільських виборах у 1920 році і пізніше. В року 1923 перед парламентарними виборами перемінилася на Християнську Народню Партію під проводом А. Волошина і звязалася з Лідовою Партією Шрамека в Празі.

Причинами були: 1. матеріально-фінансова неспроможність українського населення і 2. скермування всієї енергії на боротьбу з штучно насадженим русофільством на відтинку культурно-національнім. Український націоналістичний рух набрав сили і розмаху, а з тим і свого великого політичного значення аж пізніше: з припливом нововихованих кадрів молодої інтелігенції і зі зростом національної свідомости ширших селянсько-робітничих мас.

Для кращого зрозуміння "тієї залежности" треба сказати, що та жменька української інтелігенції, не ма-

ючи підтримки у нікого (навіть моральної!), мусіла шукати зв'язок з чехами. Між ними було кілька щирих прихильників українського руху, як д-р Петро Еренфельд (був якийсь час віцегубернатором), інж. Яромир Нечас (посол), Йосиф Пешек (начальник Шкільного Відділу). Але решта скоро зорієнтувалися і зачали — подібно, як і мадярони — ловити людей за гроші для своїх політичних партій. Це купування людей привело до сильного упадку ідейності і так сталося, що наші сільські політики, селяни та інтелігенти, завжди чекали заплату, чи концесію чи якусь інакшу вигоду від партій. За газету ніхто не платив, бо кожна партія давала даром, тільки, щоб селянство і робітництво читали їх партійні дурійки, часто-густо писані жаргоном, який називано “руським язиком”. Так упала політична мораль, що дуже часто одна й та сама особа була членом у двох чи в трьох партіях. Це зачало змінитись на краще аж після 1930 року, як підріс власний український доріст, як між селянами, робітниками так між інтелігенцією, що вийшов вже з українських шкіл.

Політично партійне життя закарпатського населення концентрувалося біля експозитур чеських партій, що їх централі знаходилися переважно в Празі. Вже від самих початків діяли на Закарпатті такі найбільші партії, себто їхні експозитури: 1. Чехословацька аграрна партія (А. Швегли), 2. комуністична партія Чехословаччини (теперішнього президента ЧСР — К. Готвальда), 3. чехословацька соціал-демократична партія (Ф. Соукуп), 4. християнсько-народня партія (А. Волошина), яка була в часі виборів у зв'язку з чехословацькою людською партією (Мсгр. Шрамка). Без більшого впливу й значення діяли ще 5. чехословацька народньо-соціалістична

партія (Клофача-Бенеша) і 6. чехословацька народно-демократична партія (К. Крамаржа). Обі ці партії підтримували русофільський напрямок. Перша з них видавала свій двотижневий орган "Карпаторусское Слово" російським язичієм, а друга видавала чеською мовою двотижневик п. н. "Подкарпатска Русь". Побіл цих всіх існувала ще партія Куртяка-Бродія т. зв. "Русській Автономній Земледільській Союз", за весь час свого існування фінансований з Будапешту. Величиною ця партія була на третім місці: по аграрній і комуністичній, а перед соціал-демократичною та християнсько-народною. Вона була стовпом мадяронства й розсадником русофільства, яке служило їй за плащик в її чисто мадярській праці. Органом її був тижневик "Русській Вістник", писаний церковно-дяківською мовою, яку вони вважали за "настоящо руский язик". На поміч їй у пропаганді русофільства прийшла в році 1935 партія суспендованого гр.-кат. священника Фенцика, яку щедро, фінансово, підтримував польський консул в Ужгороді, Сержбиньскі, що навіть писав передовиці до русофільських газет, в тому числі і до органу Фенцикової "Рускої Національної Партії", якою був "Нашь Путь". В часі виборів до пражького парламенту злучилася ця партія з найчорнішою фашистівською чеською реакцією, якою було т. зв. "Народні Зедноцені" Стржібрни-Крамарж. По насильнім відірванні Ужгороду і прилученні його до Мадярщини, обі ці партії, із своїми проводами, подалися до мадярів і по них ані сліду не лишилося в Карпатській Україні!

1. Аграрна партія, на перемену з комуністичною, здобувала при виборах найбільше голосів і була при кермі політично-адміністраційного життя Карпатської

України впродовж 20 літ. На чолі її стояв секретар-чех (від довшого часу аж до останку інж. Заїц), який був фактичним її диктатором і підлягав тільки централі в Празі. Він був завжди першим кандидатом в послы до празького парламента, щоб забезпечити собі вибір, а пізніше йшли "заслужені русини". Свої видання друкувала скаліченою і неграмотною російською мовою і підтримувала русофільський напрям. Органом її був тижневик "Земледільська Политика". Аж у пізніших часах українці утворили в цій партії т. зв. "Українське Крило (Аграрної Партії)" (1934), з яким офіційний провід партії говорити не хотів. В найближчих виборах до празького парламента в травні 1935 року провід партії не виставив ані одного кандидата-українця. Українські аграрники вірили, що оскільки не вдасться їм "зукраїнізувати" аграрну партію, то принаймні будуть розкладати її з нутра і паралізувати її русофільство, що так сильно діяло на шкоду українського руху. На це пішла і частина української молоді (хоч сама була вихована і перенята українським націоналістичним духом) і вступила до аграрної партії, щоб там підтримати старших українських аграрників. Але вже в самих початках молодь сильно розчарувалася "українською" політикою аграрної партії, бо в часі зїзду аграрної молоді в Празі 1936 року її провід заборонив нести в поході українські національні прапори. Тільки завдяки празькому українському студентству, яке постаралося про ті прапори, тайно роздано їх між молоддю вже в часі походу вулицями Праги. Аж до останньої хвилини централія партії не підтримувала свого "українського крила", але, навпаки, робила йому всякі труднощі. Але мимо того праця цього "крила" на відтинку загально-національним була позитивна і для

українського руху принесла користь. Лідерами його були: ред. Степан Ключурак, проф. Августин Штефан, суд. радник Юрій Перевузник та ін. Органом був двотижневик "Земля і Воля".

Це крило самостійно кандидувало р. 1935 до "Крайового заступництва" і дістало 12.000 голосів (християнська партія дістала тоді лише 4.000 голосів). Від того часу аграрники зачали ставитися до українського руху в їх партії з повагою і партійні чеські секретарі не переслідували вже так українців, як перед тим.

2. Комуністична партія мала багато своїх прихильників ще з часів революції в роках 1917-19, коли скомунізована мадярська армія Беля Куна віщувала захоплення не лише Закарпаття, але й установаження комуністичного ладу в цілій середній Європі. Але з розвіянням цих надій, розлетілись також комуністичні вожаки. Тому ця партія була від самого початку аж до кінця свого існування без інтелігенції. В провіді її були малосвідомі й необразовані одиниці, які за те дістали добру комуністичну школу (деякі з них аж у самій Москві) і були добрими агітаторами. Цілий час у провіді цієї партії переважав чужонаціональний елемент: чехи, жиди й маляри. З мотивів агітаційно-пропагандивних, комуністична партія дуже скоро станула на ґрунт українства. Пізніше це було її найбільшою зброєю в боротьбі з аграрною партією за здобування голосів у часі виборів. Інакше, в часі між виборами, вона свого українства не проявляла й активно не брала жадної участі в національно-політичній боротьбі проти чорної реакції, якою було чехо-мадяронське русофільство. Українство як таке і чужду верховинського населення комуністична партія на Закарпатті тільки зручно використовувала в часі ви-

борів. Для усунення тієї нужди не зробила нічого, як теж для українства. В рішальнім етапі боротьби за автономні права того населення, в роках 1936-38, вповні знеутралізувала себе, а при кінці 1938 сама зліквідувалася. Лідери її на чолі з Борканюком не проявили найменшої активності і зацікавлення в остаточній ліквідації русо-фільської зарази і в здобутті політичних прав для закарпатського населення, яке вони при виборах обманювали найрізнішими обіцянками, включно "раю на землі". Органом партії був тижневик "Карпатська Правда". Кадрів української молоді не мали, хоч для молоді видавали спеціальний часопис п. з. "Комуністична Молодь". За їх пресу ніхто нічого не платив, бо вона і так була заплачена кров'ю українського народу на рабській роботі на Сибіру в московсько-більшевицькій неволі.

3. Вже в 1920 році відомий діяч Яцько Остапчук заснував в Ужгороді **Соціал-демократичну Партію Підкарпатської Русі**, разом з Євгеном Пузою і Степаном Ключураком і почали видавати тижневик "Вперед". Але вже в часі перших виборів до празького парламенту (1922) злучилися вони з такою ж партією чехословацькою і зачали офіційно називати себе "Чехословацька Соціал-демократична Партія Підкарпатської Русі". Ця партія вже в своїх початках здобула для себе певну частину української інтелігенції. І не диво. Вона вже спочатку була чисто українська, а в злитті з чехословацькою стояла на платформі українства і, подібно як комуністична партія, вже в 1925 році перейшла на фонетичний український правопис. Вже в перших виборах до празького парламенту від неї вийшов послом за "Підкарпатську Русь" великий українофіл інж. Яромір Нечас, що навіть написав кілька брошур у чеській мові про

українські справи. Крім того з її рядів був назначений міністром шкільництва Габерман, а цей іменував шефом Шкільного Реферату в Ужгороді свого сопартійця, також великого прихильника українців Йосифа Пешека. Тому влились туди, ради особистої кар'єри, значна частина з учительства і перебігла туди вся інтелігенція з комуністичної партії. Органом партії був і надалі "Вперед", який виходив потім два рази в місяць під редакцією інж. Спиридона Довгаля. Сам "Вперед" з українським визвольним рухом мав стільки спільного, що друкувався в українській мові. Поза тим був це 100% інтернаціональний часопис (носив піднаголовок: "Орган Чехословацької Соціал-демократичної Партії на Підкарпатській Русі"), який передусім завзято "громив" українську націоналістичну молодь і з ненавистю воював з її органом часописом "Пробоем". Пізніше (від початку 1938) нападає за націоналізм і на орган Християнсько-Народньої Партії "Свободу", яка, відбиваючи напади, відповіла "Впередові" словами: "Так, інтернаціональні панове, ми будемо войовничим органом всіх нас об'єднуючого здорового українського націоналізму!" (з 19. IV. 38). Все лихо було в тому, що до партії чим далі, тим більше напливало чужонаціонального елементу: чехів, мадярів і жидів і чим далі, тим більше партія віддалялася вже і від формального українства.

І хоч при такій партійній системі, яку мали експозитури чеських партій на Закарпатті, українці не могли спанувати цю партію вповні й перебрати керму до своїх рук, щоб повести в ній чисто українську працю, то все таки ця партія зробила для Закарпаття, в порівнянні до інших чеських експозитур, дуже багато. Від 1929 року тільки з її рамени українці мали свого представника в

празькому парламенті, яким був від 1929 до 1935 Юлій Гуснай, а від 1935 до 1938 Юлій Ревай. Обидва боронили там інтересів українського населення Закарпаття й узагалі українську справу. До поборювання русофільства ця партія також багато спричинилася і в тій боротьбі була явищем позитивним. За її заслугою багато мадяронів і москвофілів перейшло до українського табору, ставши її членами, бо вона мала в своїх рядах крім мадярів, чехів і жидів, тільки українців.

4. Зразу по перевороті була заложена в Ужгороді **Руська Хліборобська Партія** під проводом о. проф. Августина Волошина і братів Брящайків. Органом її був тижневик "Руська Нива". В часі виборів у березні 1923 року злучилася з Чехословацькою Людовою Партією Монсеньоре Шрамека і за допомогою її голосів дістала мандат до празького парламенту, який (мандат) виконував аж до нових виборів в 1929 проф. А. Волошин. Тоді прийняла назву: Християнська Народня Партія, а органом її став тижневик "Свобода".

Християнсько-Народня Партія А. Волошина була ще найбільше самостійна і чисто українська партія. Цілий її апарат знаходився виключно в руках українців: представником був А. Волошин, заступником д-р Михайло Брящайко, ген. секретарем д-р Микола Долинай, а членами проводу: д-р Юлій Брящайко, д-р Василь Гаджега, відомий науковець - історик, о. дир. В. Лар, Іван Грига, та інші творці Хустського Конгресу з 1919 року. Але не мала власних фінансів і утримував її майже всеціло А. Волошин і тому ледве устояла аж на п'ятім місці по величині. В часі останніх виборів, до празького парламенту в 1935 році повели проти неї всі останні партії сильну пропаганду, обвиняючи її в клерикалізмі, чим

відвернули від неї значне число голосів. Крім того більша частина гр. кат. духовенства, що було виховане ще в малярських школах, ставилась до неї ворожо, скеровуючи голоси своїх "овечок" до партії Бродія. Тому вона знову втратила голоси і поступила своє місце іншим партіям, на шкоду українців.

Ця партія мала і свою молодь. Але чимбільше припливало до неї української молоді, тимбільше сходила вона на платформу українського націоналізму, що в ніякім разі не міг їй простити орган чл. соц. дем. "Вперед" і як побратим по "коаліції", дуже часто дорікав їй. Безперечно, хоч ця партія була, можна сказати, найменша, але зате зробила найбільше для національного відродження Карпатської України, бо якраз її провідний актив з А. Волошином на чолі ніс увесь тягар уже від самого початку прилучення Закарпаття до ЧСР, у всіх галузях господарсько-соціального і культурно-національного відродження українського закарпатського населення.

Об'єктивно твердячи, тільки сильні фінансові бази чужо-національних партій, що в часі виборів викидали сотні тисяч корон і їхня одностайна демагогічна пропаганда проти цієї партії, не допустили до того, щоб вона сталася більшою і загально-українською партією закарпатського населення. Дня 15. червня 1938 її орган тижневик "Свобода" став першим українським незалежним щоденником п. н. "Нова Свобода", що був офіційним органом Українського Національного Об'єднання (УНО) в Хусті, яке стало загальною і єдиною політичною організацією закарпатських українців, прийнявши платформу українського націоналізму.

Треба ще згадати про т. зв. "Українську Селян-

сько-робітничу Партію Підкарпатської Русі”, яку заснувала десь у 1936 р. відома діячка Пряшівщини Ірина Невицька, дружина св. п. о. Еміліяна Невицького, почесного Голови Комітету Оборони Карпатської України в Нью-Йорку й активного діяча закарпатських українців у Злучених Державах Америки, на спілку з шк. інс. Іваном Грицем, лісовим робітником з В. Бичкова Михайлом Туликом і студентом Василем Кузьмиком. Органом її був двотижневик “Народня Сила”, яку започаткувала видавати п. Невицька ще в Пряшові. Але ця “партія”, ще перед тим, заки здобула своє членство, розкололася на дві, бо її “ген. секретар” М. Тулик, використовуючи популярність українського націоналізму, хотів зробити з неї “лавочку” своїх прибутків. Тому, знеохочена, відійшла від неї п. Невицька, а інсп. Гриць і Василь Кузьмик проголосили її за: “Українську Національну Селянсько-робітничу Партію” і виключили М. Тулика з її проводу і членства. І та партія, як і всі інші, зникла без сліду. Інсп. Гриць відсунувся від політичної праці і присвятив себе виключно педагогічній, а Василь Кузьмик віддався всеціло українському націоналістичному рухові і згинув у Києві в 1942 році з рук Гестапа, як один з провідних членів ОУН під проводом полк. Андрія Мельника.

Жодна з вище наведених партій не може похвалитися, що в її рядах знаходилася більшість української закарпатської молоді. Комуністична і соціал-демократична партія взагалі не мали в своїх рядах української молоді, як теж партії Бродія-Фенцика і експозитури чеських партій. Певну скількість молоді мало лише українське крило аграрної партії і Християнсько-народня партія А. Волошина. Причиною того було, що закарпат-

ська українська молодь, пересякнута духом українського націоналізму і знеохочена міжпартійною боротьбою, до того ще чужих партій, уважала за краще не ангажуватися ні до одної партії, але зберегти себе чистою і вповні включитися до всеукраїнських визвольних змагань під прапором українського націоналізму. Бо тільки український націоналістичний рух, вже другу десятку літ активно, зі зброєю в руках боровся проти окупантів на всіх українських землях і тільки він високо тримав боеві прапори Української Національної Революції, що започаткувалася ще в 1917 році. Тому і не диво, що всі ті партії, з приходом до слова того “всіх нас об’єднуючого здорового і войовничого українського націоналізму” на Закарпатті, розложились і зникли “як роса на сонці”, навіть і сліду не лишили по собі. Ніхто за ними не плакав і не тужив, щоб вони знову колись повернулись!

4. УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ОБ’ЄДНАННЯ (УНО)

Як вже згадано вище, вої попередні, “старі” партії на Закарпатті зникли “природною смертю” ще в Ужгороді, в другій половині 1938 року. Але формально були розпущені владою Карпатської України в Хусті аж 13. січня 1939. Того дня, на основі попередньої угоди активних політичних діячів Закарпаття, між ними і бувших провідників колишніх політичних партій і угруповань, голова Першої Центральної Української Національної Ради о. д-р Августин Волошин покликав до життя нову політичну організацію закарпатського українського населення, яку названо: Українське Національне Об’єднання (УНО). В склад його Проводу увій-

шли: Провідник — Федір Ревай, його заступник М. Тулек, ген. секр. А. Ворон, секр. Іван Рогач, редактор В. Гренджа-Донський, реф. пропаганди д-р В. Комаринський. Члени: Проводу: Проф. Августин Штефан, д-р Михайло Брящайко, Ірина Невицька, д-р Степан Росоха, інсп. Ю. Пазуханич, д-р М. Долинай, Степан Ключурак, о. Василь Лар, Мих. Марущак, о. Д. Попович, Іван Климул і д-р М. Гупаловський. Контрольори: Микола Бабочка і д-р Микола Бандусяк. З початку березня 1938 Федір Ревай був замінений у своїй функції провідника УНО судов. радником Юрієм Перевузником. Сталося це під натиском публичної opinio і під певним впливом Праги, щоб усувати активних і експонованих членів колишніх марксистівських партій з провідних станович суспільно-громадського й політично-державного життя. В той самий час був позбавлений міністерської функції його брат Юлій Ревай, а на його місце прийшов Степан Ключурак.

Провід УНО зразу став на ґрунт українського націоналізму і вповні прийняв його платформу та ідеологію. В скорий час була розбудована організаційна сітка по цілій Закарпатті. УНО мало свій краєвий секретаріят, окружні, районові і місцеві. Вони, окрім організаційної, зразу розпочали підготовчу працю до виборів до Першого Союму Карпатської України, які уряд розписав уже 12. січня 1939 на день 12. лютого 1939.

Із сторінок щоденника "Нова Свобода" (ч. 34), який став органом УНО, довідуємося про само УНО наступне з статті п. н. **"Творимо нову епоху в історії відродження нашого народу"** (З програми Українського Національного Об'єднання):

Лицарські чесноти нації

Чесноти лицарської та героїської нації плекатиме українська національна спільнота в своїй військовій організації. Від малої дитини вестиметься підготовка до розгорнення патріотичних почувань національної спільноти безприкладного послуху та державного життя в обороні Батьківщини. Плекання фізичної здатности та підготовка до військової служби займатиме поважне місце в військовому вихованні. В організації "Січ" विकристалізується моральна сила української молоді слухати політичного проводу УНО та бути його кулаком супроти внутрішнього та зовнішнього ворога. В "Карпатській Січі" будуть згущені всі лицарські чесноти нашої, вічно воюючої, нації. Дружні відносини та строга дисципліна оживлять героїські козацькі пісні та повищать смерть в обороні рідної землі на найвищу національну почесність. В цьому "Карпатська Січ" буде прикладом для цілої української національної спільноти.

Реєміграція синів нашої землі

Українська держава старатиметься переселити всіх українців по крові та походженні, які собі цього бажатимуть, на матірню територію, тому що еміграція, це наслідок поневолення України та тяжких життєвих умов української нації. Українська держава приверне всі суверенні права українському народові та згуртує в межах своєї держави всі творчі сили для праці в українській національній спільноті.

Духове життя нації

Духове життя нації не сміє бути затроюване чужими розкладними доктринами, які матимуть за ціль ослабити моральну силу нації та дезорганізувати укра-

їнську національну спільноту. Тому ціле духове життя: як школи, преса, фільми, театр, духова продукція та чинники, що впливатимуть на фізичну та моральну вартість нації, поставлені будуть під строгу контролю української держави. Учителями нації, журналістами, письменниками, мистцями та творцями духових цінностей нації, можуть стати лиш українці по крові та по походженні, моральні якості яких перед українською спільнотою будуть неспоримі.

Карність і єдність нації

УНО вносить в Українську Націю елемент абсолютної єдності політичної, етичної, національної та го-

Прем'єр-міністр о. д-р Августин Волошин між населенням. За ним його секретар ред. Іван Рогач, замордований гештапом у Києві 1942 р.

сподарської. Тому її організаційна структура є гієрархією, її моральна сила лежить в особистій відповідальності та дієвій жертвенності її членів, а її незмінимий національний характер у тісному зв'язку з найширшими верствами української національної спільноти.

УНО вибере таку форму правління, яка найбільше відповідатиме інтересам української національної спільноти та стремлінням українського народу по всіх ви-
явах свого національного, політичного, культурного та соціального життя”.

Такою національно-державною та ідеологічно-політичною платформою зарепрезентувало себе Українське Національне Об'єднання в Карпатській Україні перед українським і чужим світом. Як бачимо, немає тут і сліду з “політичних концепцій”, “платформ” та “ідеологій” колишніх діючих у Карпатській Україні еспозитур чеських та інших чужих партій. Немає тут і сліду також по різних соціалізмах та інтернаціоналізмах, без огляду на те, які вони: червоні, чи брунатні, зелені чи чорні, бо все те було чуже й розкладове, накинене чужою владою. УНО прийняло в основу свого буття тільки ті найсвятіші засади та ідеї українського націоналізму, які нуртують в Українській Нації вже від самих початків її існування і які єдині зберігають її від морально-духового й фізичного знищення займанщини і які єдині стануть та гартують її в дальшій боротьбі проти відвічних її зовнішніх ворогів-окупантів за свою свободу і за свій всебічний розвиток і ріст у духовій і біологічній площинах.

5. РОЗПИСАННЯ ВИБОРІВ І КАНДИДАТНІ ЛИСТИ

Дня 12. січня 1939 уряд Карпатської України розписав вибори до Першого Союму Карпатської України. Сталося так на основі § 3. Конституції Чехословацької Республіки, як теж на основі Конституції Карпатської України, яку затвердив празький парламент 22. листопаду 1938 р. (Ч. 328/38 Зб. З. і Р.). Ці вибори мали відбуватися за постановами і приписами виборчого закону ЧСР (Ч. 126/927 Зб. З. і Р.), значить, по всіх формальностях, прийнятих у часі виборів до парламентів у західньо-європейських державах. В точно означених речинцях мали право подати свої кандидатні листи всі існуючі і діючі політичні партії чи організації.

В той час з формально-правного боку існувало на Закарпатті тільки УНО, як спільна політична організація для всіх закарпатських українців. Але то не означало, що певна група закарпатських українців не могла зібратися і на основі згаданого виборчого закону ЧСР, окремо виставити свою власну кандидатну листу. Однак цього не було потрібно, бо вже від вересня 1938 всі закарпатські українці об'єдналися в І. Центральну Українську Національну Раду й усіх їх лучила одна ідея — Ідея Українського Націоналізму. Подібно могли поступити на основі того закону провідники національних меншин. Але вони також не вважали це за доцільне, бо число їх населення не вистачало на більше мандатів, як один, навіть якби вони всі до одного прийшли до виборчих урн. Тому національні меншини, щоб не платити виборчих коштів, звернулися через проводи своїх Національних Рад до Проводу УНО, щоб по одному їхньому кандидатіві взяти на спільну кандидатну

листу УНО, що і сталося. Так поступили чехи, німці і румуни. Спочатку хотіли те саме зробити і мадяри, але пізніше “роздумались” і під натиском Будапешту відмовилися дати свого кандидата на листу УНО і самі не виставили своєї окремої листи кандидатів. Рішили вибори бойкотувати і голосувати проти кандидатної листи Українського Національного Об'єднання. Але не всі місцеві мадяри додержувалися інструкцій Будапешту. Велика частина мадярського населення таки віддала свої голоси на листу УНО, чим поставилася за українську владу.

Була спроба подати свою окрему кандидатну листу збоку недобитків русофільства, які не відійшли до Мадярщини із своїми хлібодавцями-провідниками: Бродієм і Фенциком, але залишилися в Карпатській Україні, щоб там бути п'ятою колоною Будапешту.

Але Виборча Центральна Комісія була змушена на підставі виборчого закону відкинути цю листу, що зплинула до неї під назвою “Група Подкарпатських Русинів”, з таких причин: 1) Подані в списку партійні уповноважені писемно заявили, що про ту листу нічого не знають і відреклися від цієї групи і 2) Ані одна третина кандидатів не подала власноручного проголошення, що кандидатуру приймають! І це їх захоронило перд певним крахом і компромітацією!

Була ще одна, надзвичайно цікава, спроба подати окрему кандидатну листу збоку українського жіноцтва, згуртуваного в своїй організації. Це мало бути протестом проти того, що Провід УНО не помістив на своїй листі кандидатів до Сойму ані однієї жінки. Але жінки роздумали собі врешті свій почин і віді

ступили від нього, поки ціла справа набрала ширшого розголосу і все закарпатське жіноцтво вповні включилося до праці державно-будівничої на всіх відтинках закарпатського життя, включно Організації Національної Оборони "Карпатська Січ" і самого УНО та в його передвиборчій кампанії.

Нарешті остається ще сказати кілька слів про кандидатну листу Українського Національного Об'єднання, яка вийшла з усього того переможцем. Були й тут певні труднощі, розходження, а також недотягнення. В першій мірі йшло про те, за яким ключем потрібно обсадити тих 29 посольських крісел, що припадали з 32-ох на українське населення. Чи це має бути зроблено на основі приналежності до колишніх політичних партій і угруповань, чи по принципі корпоративним або прямо індивідуальним, беручи під увагу заслуги і діловитість кандидата. Однак з уваги на те, що існує тільки одна політична організація українського населення, якою є Українське Національне Об'єднання, прийнято принцип індивідуальний, узглядняючи при тім заступлення в Соймі всіх професійних станів, включно церквоу греко-католицької і православної.

Опісля йшло про те, чи можуть кандидувати евенуально два брати, чи тільки один, щоб уможливити заступництво в Соймі іншим заслуженим людям. Конкретно йшло про братів Брящайків. Проти них не мав ніхто нічого, бо і не міг мати. Оба вони високоzasлужені ветерани українського національного відродження на Закарпатті, які від самого початку стояли на українським національним ґрунті і на ґрунті соборности українського народу. Ціле своє життя зводили важкий бій за українське обличчя Закарпаття, не будучи при

тім кон'юктуристами і не міняючи своїх політичних поглядів і переконань. Але зате більшість членів Проводу УНО були проти інших "свояцьких" кандидатур, яких було більше.

Накінєць члени Проводу УНО погодились на чиюсь пропозицію, щоб кандидатну листу УНО уложив сам премієр і голова Ради д-р Августин Волошин, при помочі міністра Юлія Ревая. Ціла листа мала бути потім ще раз розглянена на засіданні Проводу УНО. Але до того не дійшло і тому були певні недотягнення.

6. ПЕРЕДВИБОРЧА КАМПАНІЯ

Передвиборча кампанія почалася властиво ще влітку 1938, перед проголошенням автономії Карпатської України, просвітянськими з'їздами та вічами. Уже в той час було провідникам закарпатських українців ясно, що недобитки русофілів, за підтримкою частини чеського населення і Мадярщини та Польщі з закордону, будуть намагатись вносити дезорганізацію і хаос у політичне життя закарпатського населення й агітувати за Мадярщиною. Це вповні підтверили пізніші виступи закарпатських русофілів на чолі з Бродієм і Фенциком, як теж диверсійні акції мадярських терористів, які були сотнями послані на пограничну територію Карпатської України. Навіть, евентуально, могло дійти до якогось плебісциту, якого стало домагалася Мадярщина за підтримкою Польщі і за яким заявлялися домашні мадярони-русофіли. Хоч такого плебісциту закарпатські українці не боялися, бо він міг випасти, в будь котрий час, тільки в користь українців, то все ж таки проти такої ворожої і розкладної праці чужих агентів, треба було розпочати протиакцію й успішно протидіяти, на-

Картина з пропаганд. плякату Карпатської Січі.

лежно і правдиво інформуючи закарпатське населення. Президія УНРади розпочала організувати свої місцеві й окружні ради, Українська Національна Оборона, ор-

ганізація молодих українців Закарпаття, що постала 4. вересня 1938 і з якої пізніше постала “Карпатська Січ”, гуртувала до своїх відділів весь молодий актив по селах і містах, а обидві разом збирали населення на віча і збори, на яких правдиво його інформували про політичну ситуацію вдома і за кордоном, а одночасно влаштовували для населення реферати й доповіді на теми культурно-освітні і національно-освідомляючі. Це безперечно, принесло велику користь для скріплення цілого українського руху і для глибшого заякорення української державницької ідеї.

Але ще більше посилилася і заактивізувалася праця в цьому напрямі по проголошенні автономії Карпатської України. Це було таке спонтанне, що звертало на себе увагу навіть закордонних журналістів. Один з них, д-р Роман Голіян, писав у щоденнику “Діло” (23. 2. 39) з приводу виборів до Першого Союму Карпатської України:

“...Останні місяці після перевороту **розбурхали тут національну українську стихію**, промовити, заманіфестувати, пірнути у вир державнотворчої праці все глибше і все сильніше. Але стихія далеко ще не обіймала всієї етнічної маси. Так принаймні видавалося. Маніфестували містечка і села, де вдалось закріпитися українській культурно-просвітній думці (і то не в цілості), наvertsалися нерішені, деклярувалися ті, що розуміли правду свого українського походження, але культурно робились “невтральними”, вірними “Русинами Подкарпатської Руси”. Але далекі села! Верховина, Свалявщина, Марморощина. Сотні москофілський башт Фенцика і Бродія...”

Так, колись сотні башт! А тепер все те падало і ва-

лилося під могутніми ударами тієї розбурханої української національної стихії, як вежі з карт. Нарід чим далі, тим більше усвідомлював собі ролю в господаря на своїй прадідній землі і ту відвічну правду, яка може бути тільки у “власній хаті”.

По розписанні виборів розпочалася дійсна перед-виборча кампанія на всю широчінь. УНО розбудувало по цілім краю свій апарат пропаганди. Йому до помочі стала “Карпатська Січ” своєю “Летючою Естрадою”, що складалася з освітньо-політичних виховників “Січі”. Ця “Летюча Естрада” вже від листопада 1938 рейдувала по всій Карпатській Україні, заїжджаючи із своїми виступами аж до найдальших закутин, неприступних навіть для звичайних возів, щоб і найменший присілок почув голос української правди! Від села до села йшли карпатські січовики, члени і не-члени “Летючої Естради” робили віча з рефератами і промовами. Вечором давали театральні вистави, які звичайно склалися: з короткого реферату, деклямацій сольових і збірних, короткої п’єси і палкої патріотичної відозви, що промовляла не лише до розуму, але також до чуття і серця та національної чести.

Але пропагувати листу УНО ходили всі. Від самих кандидатів і державних урядовців починаючи, через учительство і студентство, аж до селян і робітників. Кожний хотів спричинитися до успіху кандидатної листи УНО, бо всі знали, що йдеться тут не тільки про саму українську владу, а узагалі про українську справу на Закарпатті. Одначе треба ствердити, що крім карпатських січовиків, в рядах яких були молоді українці з усіх українських земель, найбільш спричинилися до успіху в виборах українські вчителі й учительки.

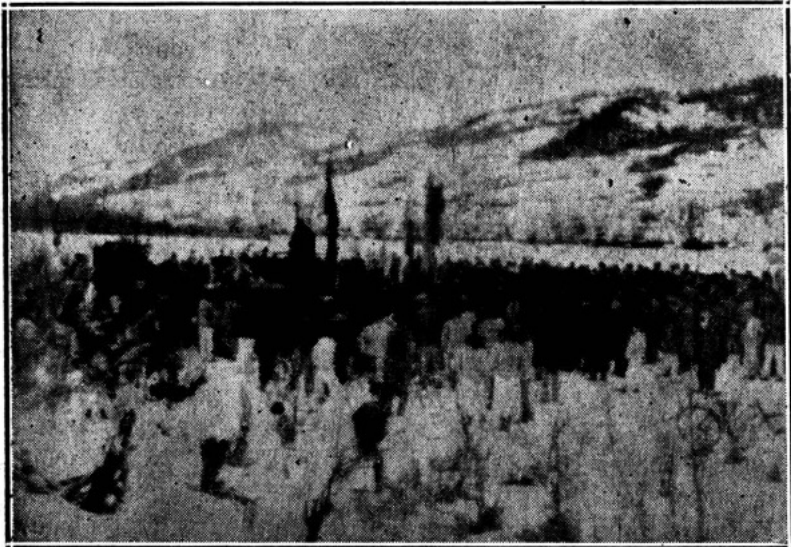
Вони, знаючи найкраще місцеві обставини і душу селян та робітників, найбільш спричинилися до розбудження в населенню амбіції “осягнути білий прапор”. А цей “білий прапор”, на основі рішення Проводу УНО, мали право виставити по виборах ті села, які віддали 98% всіх голосів на листу УНО. Але і священство обидвох церков не осталося позаду, особливо та його частина, що була вихована вже по перевороті від 1919 року. І воно спричинилося до успіху своїми молебнями. В деяких селах кандидатів на послів виходив зустрічати нарід з церковними хоругвами і священиком!

В часі пропаганди вживалося чесних способів. Населення завойовувалося правдою, без обіцянок і обманства. Сила аргументу заступила всякі шахрайства.

У тих місяцях, де селянам і робітникам були доступні радіо і преса, пропаганда була багато легша. Причина проста. Населення могло в той час з мадярського радіа довідатися про “страшну нужду, голод і терор, які панують у Карпатській Україні і які спричинила українська влада”. Ясно, що це не відповідало правді ані в одній сотій одного процента, про що населення дуже добре знало.

Але правдива пропагандивна гарячка зросла аж перед самими виборами. В останньому тижні щодня відбувалися в сотнях сел передвиборчі віча, на яких виступали з промовама кандидати на послів і всі, хто тільки “вмів уста отворити”! Виступали місцеві вчителі й священики, студенти й урядовці, селяни й робітники, а навіть на деяких місцях забирали слово чехи, жиди й місцеві мадяри. Всі вони виступали за українську владу і взивали своїх земляків віддати свої голоси на кандидатну листу Українського Національного Об’єднання.

Типічне перед-виборче віче, яких сотні відбувалося по селах Карпатської України напередодні виборів — 12-го лютого, 1939 року.

Ці “виборчі віча, — твердить д-р Голіян, — здебільшого не були вічами, але популярними викладами, закличками до зову крові, криком совісти і серця, світлом у темряві, що росло, кріпшало, аж охопило все і перемогло”!

7. ВОГНІ СВОБОДИ!

Виборча кампанія мала скінчитися в суботу 11. лютого 1939. Субота мала бути вершком і короною всієї передвиборчої пропаганди. Того дня мали вирушити до сіл і міст усі кандидати на послів, які хоч трошки надавалися на пропагандивну працю. До найбільш “невраль-

гічних пунктів” (де було кубло русофілів, мадяронів і т. д.) мали їхати найліпші бесідники з кандидатів на послів, як теж з державних службовців і суспільно-громадських діячів. До всіх сіл і міст мав приїхати з промовою хтось “чужий” (з-поза цієї місцевости), з визначних людей столиці чи повіту. Ані одне село чи місто не сміло остатися без цього “чужого” — головного промовця, який мав право говорити не тільки від проводу УНО, але і від влади Карпатської України.

Але і місцеві Виборчі Комітети УНО і команди відділів Карпатської Січі не осталися позаду у своїх зарядженнях. Вже від ранніх годин будували вітальні брами для кандидатів на послів чи для інших головних промовців. На деяких місцях ті брами виглядали дуже “парадно”, звичайно окрашені тризубами і великими надписами різних гасел. Вони стояли через дорогу біля площі, на якій збудовано трибуну для промовців. Також вже наперед було приготовано місце на горбку чи горі біля села, з величезним стогом сухих дров, зложених у високу піраміду, де мав вечором загоріти “вогонь свободи”.

Це незабутнє свято розпочалося в суботу від полудня. Був то звичайний сірий і захмурений день. Вогкий і сирий. На долинах рясив дрібний дощик, а на верховині ішов лепкавий сніг. Але не зважаючи на це, з усіх вулиць і прогонів виливалися на головну вулицю хлопці і дівчата, жінки й чоловіки, старі й молоді, взаємно переганяючись з веселим сміхом і вигуками дівчорі, кудись спішили. Всі спішили з розсвітленими радістю очима. Спішили під вітальну браму, щоб гідно й достойно прийняти старим українським звичаєм: хлібом і сіллю свого майбутнього представника в Першому

Молода українка причіпляє жовто-блакитну ленту молодому селянинові, який сповнятиме певні функції в день голосування 12-го лютого.

Соймі Карпатської України, або представника своєї української влади. Хоч знали, що там не будуть роздавати чоботи, як це робили колись чеські аграрники, чи може розділювати по фунтові кукурудзи, як це практикували комуністи. Також знали, що не почують там бродіївсько-фенциківських масних обіцянок “білого хліба з солониною”, який мала дати Мадярщина, як теж соціалістичних балачок про світове братерство, рівність і т. д. Але спішили всі, бо знали, що тут справа йде про довір'я до своєї української влади, яка і без обіцянок нікого не оскривдить і не оскорбить, але однаково пригорне і приголубить всіх, як мати діток своїх.

Майже в той самий час прибули всі вище згадані головні промовці на місце свого призначення. Перед “слави-брамою” привітали їх місцеві представники у-

ряду, церкви, УНО, Карпатської Січі й місцевих суспільно-громадських організацій. Розпочинається віче. Бесідник виголошує свою промову, переривану частими вигуками захоплення і нагороджувану гучними оплесками. Сніг накриває всіх своїм білим простиралом, але промовець говорить далі: від тисячолітньої історії й високої української культури перейшов уже до багатства й краси української землі, сили й величі українського народу, значення української держави з власним законодавчим парламентом і своєю владою на чолі. Його слова палкі, як і самі серця слухачів — розпалені незмірною любов'ю до своєї держави і своєї влади на своїй прадідній українській землі. По промові головного промовця виступають ще місцеві. Вони краще знають про болячки й турботи місцевого населення й у цьому напрямі скеровують свої промови, відкликаючися на слова головного промовця, або звертаючись до нього з закликком від місцевого населення, що присутні одобряють своїми бурхливими оплесками.

Віче звичайно затягалось аж до вечора. У всіх вікнах кожної хатини розсвітилися свічки, а на стінах видніли українські національні прапорці, тризуби і портрети прем'єр-міністра о. д-ра Августина Волошина. На площі формувався похід: шкільна молодь і доріст Карпатської Січі напереді з прапорами й портретами А. Волошина та тризубами. За ними відділи місцевої Карпатської Січі і населення — старі й молоді, жінки й чоловіки включно з жидами — походувало чвіркамі на означену гору, де уставилося у відповідний спосіб біля високої піраміди сухих дров. Головний промовець, а якщо він мусів від'їхати, то найстарший віком громадянин, підпалював "вогонь свободи". При ньому знову відбу-

валися промови, переплетені співами і танцями. На деяких місцях відбувалося це на високих горах і здавалось, що полум'я "вогню свободи" сягає аж до неба і було його видно на кілька миль.

Типічний Маніфестаційний похід, що відбувався у суботу, 11 лютого. Дівчата несуть тризуб і портрет прем'єра А. Волошина.

Вже було пізно вночі з 11. на 12. лютого, коли розляглися широко-далеко могутні тони українського національного гімну "Ще не вмерла Україна!"... і, відбиваючися з високих ґрунів українських Карпат, летіли на схід і північ, несучи віщі слова: "згинуть наші вороги!..." Це був клич обряду "вогнів свободи", які скоро мають загоріти по всій Україні! — на знак загибелі рабства, на знак зникну московсько-большевицької неволі і на знак соборності й самостійности українського народу, на знак заіснування Суверенної Української Дер-

жави від річки Попрада і Тиси аж по Кавказ і глибину Сходу, від Балтику аж по Чорне-Козацьке море!

Знову формується похід з лямпіонами і смолоскипами! Знову дзвони вигравають воскресну пісню українського народу, а з тисячів грудей закарпатського українського населення несуться в темну далечінь десятки мелодій українських патріотичних, революційних і стрілецьких пісень. Могутнім акордом і неначе присягою кінчиться ця ентузіастична маніфестація за Українську Державу, за її парламент і за українську владу:

“Ми поляжем, щоб славу, і волю, і честь,
Рідний Краю, здобути Тобі!”

Згаданий уже журналіст про цю суботу пише так:

“Мадярска пропаганда за кордоном працювала повною парою, вісті про нечуваний виборчий терор у Карпатській Україні, про побивання людей, масові арештування і т. п. доходили до всіх інформаційних пресових бюро Європи й Америки. Це мав нагоду Ваш кореспондент особисто ствердити, прислухаючись до найнемовірніших розмов представників великої закордонної преси, що в виборчому тижні масово з’їхалися до Хусту. Було їх понад двадцять, деякі із спеціальними перекладчиками, що їх найняли собі і привезли з закордону. Об’їздили вони своїми і найнятими автами весь край, придивлялися, говорили з населенням, фотографували.

Тут розуміли, очевидно, прекрасно, — твердить кореспондент — що це не тільки пресова, що це **також політична інформація великодержав**, для яких заактуалізована українська проблема в Європі не обмежується і не кінчиться на... Карпатській Україні. Чужинецьких журналістів видно було всюди, на кожному кроці, на

кожному місці. Всі вони укладали свої маршрути самі за своїми інформаціями і за своїми вказівками.

З такою прогулькою вибрався Ваш кореспондент у навечер'я виборів, в суботу 11. лютого. Дорога вела через Сокирницю, Сальдобош, Буштино, Вонігово, Терблю, опісля через Тяжів, Бедевлю, Тересву, Терново; Нересницю, Вільхівці, Няговс.

Враження було несподіване, незабріхано ясне, сильне, переконливе.

Була вже ніч, коли ми переїздили згаданими селами. Надворі бушувала непогода. Падав сніг з дощем, було сиро і холодно.

Вже на передмістю Хусту вдарила нас крізь мряку заграва ватри. Одна, друга, третя... Не тільки січовики на верхів'ях гір, але в кожному селі розпалила молодь "вогні свободи". І походи. Всюди, куди ми переїздили, зустрічали ми ще святочні походи з лямпіонами, смолоскипами, а то й з музикою. В темну ніч біла вгору переможна українська пісня, маршували лави двигненого стихійно селянства. Похід ішов, або вертався вже від ватри, що розгорілася десь на горі під селом, від тої ватри, що стала кульмінаційною точкою нічної маніфестації. Коло ватри збиралися люди в святочному настрою, слухали промов своїх сільських провідників, підспівували національний гімн: — "Ще не вмерла"... і серед пісень, здебільша стрілецьких, наново формували похід. Ішли дівчата, хлопці, поважні господарі — навіть дідусі і бабки. **Всі святочно одягнені, якісь розрадувані, захоплені.** Ні сніг з дощем, ні дошкульна студінь не могли спинити їхніх маніфестаційних виявів.

І не один з нас, наслуховавшись закордонних мадярських радіопередач, та начитавшись тенденційно зрета-

гованих пресових телеграм, мимохить шукав за січовими “терористами”, що з добутиим револьвером... виганяють людей на маніфестацію. А люди з ненавистю в серці, з тугою за мадярами в грудях, йдуть плачучи...

Так вірять ще й нині в Будапешті, але ми повірити не могли, бо не бачили ні січовиків з револьверами, ні заплаканих, стероризованих селян. Зате всюди, де ми переїздили, або зулинювали авто, зустрічали нас радісні і піднесені вгору обличчя:

— Слава Україні!

Жиди в селі Бедевля дожидають вислідів виборів після голосування 12-го лютого, 1939 року.

Що більше: в Буштині бачили ми в рядах походу кілька рядів... жидів, старих і молодих, пейсатих і бородатих, з лямпіонами, що підносили вгору руку і заєдно гукали:

— Слава Україні!

Очевидно сенсація для закордонних журналістів величезна. Для нас — річ зрозуміла: жидів завів у ряди маніфестантів трагізм їхнього положення в Європі, зокрема в Мадярщині, де протижидівські закони з дня на день загострюють і впарі з цим віра, що в українській державі їм пощастить. Бо **Карпатська Україна** **одинока з потрійної федерації, що донині не видала проти-жидівських законів.** Фактом є, що карпатоукраїнські жиди, із завзятих донедавна мадяронів, зробились нині неменш завзятими українофілами, українськими патріотами, з простої калькуляції самозбереження.”

А кореспондент хустської “Нової Свободи” (ч. 34) п. Е. Д. пише так:

“100%-ів!

(Новоселиця, 13. II.) Діждались! Субота, 11. лютого. Після обіду січовики виконують службу; частина ватру готує, щоб було видно до Галичини (1 км.) нашу радість; друга частина вважає, щоб до нашого села не дістались наші “приятелі”... Четверта година — все в порядку. У пів п'ятої приходить в село довірник дозвірного уряду — новосільчани вітають з окликом “Слава Україні!”, радісні усмішки на лицях селян. Пів шостої. Перший раз ударив дзвін радості — на горах запалюють січовики ватру української волі, радості і сили! Біля церкви зібрались селяни. Читається заклик Головної Команди Карпатської Січі, опісля читається заклик УНО; закінчення — із нецілої тисячки грудей лунає — “Слава Україні!” Зворушлива хвилина, говоримо з селянами... Селяни знають віддячуватися — цінують працю вчителів. Ідемо додому, у вікнах світла. Новоселиця ликує.

День нашого свята 12. лютого, Новоселиця: 564 так, а 1 ні! “Слава нашій Владі! Телефон: Хуст-Новоселиця: 99.82%!...”

8. ВИБОРИ

В неділю, 12. лютого 1939, по 8 годині ранку, розпочалися вибори до Першого Союму на всій території Карпатської України. Зразу, вже в перших ранніх годинах, біля виборчих льокалів, стояли черги виборців. Кожний спішив, щоб одним з перших віддати свій голос на кандидатну листу УНО, щоб тим висловити одночасно своє довір'я до української влади на Закарпатті. Тому більшість менших громад вже в полудневих годинах могла подати результат виборів у своїй громаді і вивісити білий прапор на знак 98% або 100% відданих усіх голосів на листу УНО.

Немічного 82-літнього старика несуть до голосування, бо й він хоче віддати свій голос на українську владу. В душі дякує Богові, що діждався такої радісної хвилини.

Вибори пробігали надзвичайно гладко і спокійно. Не було якоїсь неприродної нервозності, замішань чи інцидентів. Українське населення спішило до виборчих урн з легким серцем і радістю, бо це вперше довелось йому вибирати своїми голосами таки своїх послів до свого власного парламента, ненакиненого чужою окупаційною владою. Тому спішили всі, старі, а навіть хворі давали себе понести до виборчих урн, щоб ані один український голос не пішов на марно! (Французька преса навіть світлини принесла, як несуть старенького, 82-літнього, селянина до виборчого локалю, щоб він міг віддати свій голос на листу УНО!)

Але спішили також противники і вороги українців. Вони спішили всі, щоб чим більше віддати своїх голосів проти листи УНО, щоб тим висловити своє недовір'я до української влади. Тим то й пояснюється така процентуально висока участь у тих недільних виборах. Одначе, треба ствердити, що ці противники української влади іншим способом не проявляли назовні свого невдоволення українською владою і тому ці вибори обійшлися без заколотів і демонстрацій, що не дуже подобалося Малярщині, а навіть Польщі, бо їхні віщуння і святі побажання не здійснилися!

Саме голосування було пряме і безпосереднє, тайне і рівне, згідно з усіма постановами Виборчого Закону ч. 126/27 Збірки законів і розпорядків Чехословацької Республіки, діючих і на Закарпатті, як теж з тією практикою, яка застосовується при виборах до парламентів західно-європейських демократичних держав.

Про хід виборів пише також д-р Голяня:

“Поминаючи вищенаведений факт виборчої солідарности, що його зрештою масово виконали жиди у

всіх місцевостях Карпатської України, мушу ствердити, що виборча активність карпатоукраїнського села заїмпонувала всім. Вибори, що відбулися в неділю із своїм 92.40% ефектом "за", з 244.922 голосами за українським Національним Об'єднанням, проти 17.752 голосів іреденти і 2.328 неважних — не переходили, як звичайна виборча формальність, підсилювана, як звичайно дотепер, корупцією, виборчою ковбасою і горівкою (продаж алькоголю був в обидвох днях заборонений!), але як справжнє народне свято. Це святкування було таке маєстатичне, таке стихійне, таке широко-радісне, що всі ми не могли просто дати віри очам. Особливо ті, що знали цю країну з давнішого часу. Якась незбагнута містерія майже наглого, свідомого національного

Українські селяни в одному селі Карпатської України віддають свої голоси на українську владу.

самопізнання стряснула цими масами, розплющила їм очі, кинула в обійми брата братові. Слово і поняття “Україна” — стала об’явленням, великою і такою простою правдою, вірою і надією.

Ваш кореспондент бачив у дні виборів, разом з усіма іншими кореспондентами, в різних місцях Карпатської України хід виборчої акції. Вечором і другого дня обмінювався думками з іншими товаришами, що їздили в інші виборчі округи. Погляди були однозгідні: — вибори переведено зразково із повним збереженням ладу і спокою, без сліду будьякого тероризування населення. Міркуючи з ходу маніфестацій, без яких не обійшлася ні одна місцевість і з настроєм населення — вислід виборів був зовсім логічний і зрозумілий.”

Так писав кореспондент українського щоденника “Діло” у Львові. Але подібні погляди висловили у своїх репортажах кореспонденти часописів, що були ворожо наставлені до української справи. Одначе фактів не могли замовчати!

9. ВИСЛІД ГОЛОСУВАННЯ

Результат недільних виборів до Першого Союму Карпатської України був так надзвичайно успішний і для українського уряду та українців взагалі корисний, що заскочив своєю несподіванкою не тільки ворогів, але і приятелів Карпатської України. В першій мірі був надзвичайно високий відсоток, аж 92.50% голосуючих. З усіх 284.365 управнених до голосування прибуло до виборчих урн аж 265.002, то є 92.50%. З того віддало свої голоси на листу Українського Національного Об’єднання і народностевих груп 244.922 голосів, т. зн. 92.40%. Проти голосувало тільки 17.752, т. зн. 7.70%

і 2.328 голосів було уневажнено Центральною Виборчою Комісією.

Отже загальний вислід виборів виглядав так: У-часть у виборах 92.5%. З того віддано на листу УНО в цілій країні 92.4%.

Вислід по округах був наступний:

Перше число означає кількість всіх управнених до голосування, друге кількість голосувавших, третє голо- си за листом УНО, четверте проти УНО і уневажнені, п'яте відношення у процентах.

Хуст	37.219	33.939	29.658	4.281	87.50%
Воловий	17.945	16.725	16.545	180	98.01
Перечин	12.245	11.514	10.774	740	93.57
Вел. Березний	13.962	13.379	13.160	219	98.04
Рахів	32.040	30.500	29.286	1.214	96.00
Іршава	25.981	24.469	23.502	967	96.06
Тячово	41.368	39.097	37.494	1.603	95.09
Свалява	26.261	23.603	21.839	1.764	92.52
Севлюш	29.126	27.642	25.807	1.835	93.36
Середне	12.196	11.583	11.060	523	95.80
Чинадьево	33.022	29.516	23.626	5.890	80.04
Разом	284.365	265.002	244.922	20.080	92.40

Вислід виборів до Першого Союму Карпатської У- країни ясно і недвозначно доказав, що закарипатське на- селення — віддаючи свої голоси на листу УНО — всеці- ло заявилося за свою українську владу. Тим воно про- явило не лише довір'я до української влади, але одно- часно задемонструвало перед цілим світом, що воно є частиною великого українського народу і хоче жити вільно і свобідно у своїй власній, ні від кого незалеж- ній українській державі. Також підтвердило, що Кар- патська Україна є невід'ємною частиною української землі і майбутньої великої Самостійної й Соборної Дер- жави Українського Народу. Цю постанову пізніше за- твердили і припечатали своєю кров'ю найкращі сини закарипатського українського населення, які в рядах

Карпатської Січі своїми грудьми, із зброєю в руках боронили Самостійність Української Держави в Карпатах проти чисельно переважаючого ворога — мадярської окупаційної армії, яка за згодою німецьких імперіалістів наступала на Карпатську Україну в березні 1939.

Крім того, результат виборів у Карпатській Україні мав ще інше велике значення: З погляду внутрішньо-політичного, український нарід на Закарпатті тими виборами склав знаменитий іспит своєї політичної зрілості. Він доказав, що зрозумів важливість часу та політичної ситуації. Вибори сталися маніфестацією єдності народу і демонстрацією його волі жити самостійним життям на своїй прадідній землі. Це мало велике значення теж і з уваги на закордонну політику, бо тим самим Карпатська Україна для неї стала політично сконсолідованою. А це був не абиякий аргумент і зброя в руках української влади відносно приятельських відносин з сусідніми державами.

Селяни Карпатської України читають звіт про вислід виборів

10. ПРИЧИНИ УСПІХУ

Тайну такого величезного успіху кандидатної листи УНО при виборах до Першого Союму Карпатської України український журналіст, д-р Голян, у своїй вище згаданій статті, пояснює так:

“Головну роллю відіграла в цьому безумовно пропаганда. Виконувана майже всіма силами українського громадянства, міста і села, прибрала в останніх перед-виборчих тижнях просто фанатичний характер. Дечь-у-день виїздила на села вся свідома українська молодь, старша інтелігенція всіх професій, державні службовці після закінчення праці в установах, коротко — все, що думало й відчувало по-українськи. Величезні заслуги поклало вчительство, ще більші організації “Січі” на місцях.

Очевидно, що великою допомогою в цій акції була свобода пропаганди. Далі помогли українській виборчій справі також самі мадяри. Вістки про тяжке господарське положення і села і міста в окупаційній мадярській області дійшли нині до всіх сіл Карпатської України. Так само знають люди від утікачів про тяжкі побої українських селян мадярськими жандармами, про заборо́ну і погорду до їхньої народньої мови (без огляду на те, чи звати її українською чи руською), мадяризацію назв і всього публичного життя. Далі: нечувано брехлива агітація мадярського радіа, а чейже те радіо говорить про речі, які кожний може перевірити на місці, яких брехливість лежить, як на долоні. Писали ми вже давніше, що до Мадярщини нема тяги тут не тільки серед українського населення, але і серед самих таки місцевих мадярів. У цих останніх, безперечно добрих ма-

дярських патріотів, рішають у цьому випадку господарські мотиви, справа прожитку і заробітку, яка наглядно стоїть краще в республіках Федерації, ніж у Мадярщині. Такий, напр., випадок, що в Мукачові розписали конкурс на посаду податкового ексекютора, на яку зголосилося 40 інтелігентів, а в цьому числі аж... чотири адвокати, говорять більше, як цілі томи мадярської ревіндикаційної пропаганди. Втікачі, які майже щодня переходять на цей бік, також не спричиняються до сформування мадярської орієнтації.

Всі наведені моменти допомогли до перемоги, яка, об'єктивно беручи, зовсім зрозуміла. Вони спричинили, що в 187 місцевостях замаяли білі прапори — знак 98 відсоткової перемоги, при чому найзамітніше те, що більшість з них замаяла саме вздовж кордонів Карпатської України.

Своє переконано українське обличчя виявила Карпатська Україна — вповні!”

Безперечно, все те спричинилося до кінцевого успіху в виборах. Але неменший вплив на виборців мало і те почуття, що вони не є самі, що за ними сила великого українського народу, в яку вони щиро вірили і вірять досьогодні. Те почуття і та віра були підсилені ще й тим фактом, що з усіх сторін світу наспівали привітальні і заохочуючі телеграми від українських організацій та українського громадянства, які друкувала закарпатська преса і які відчитувано на вічах, зборах і в радіо. Для ілюстрації наведу із закарпатського щоденника “Нова Свобода” в Хусті, що була органом Українського Національного Об'єднання, один такий приклад:

“Виборчий привіт канадійських українців”

“Прем'єр д-р А. Волошин отримав сьогодні від У -

країнського Національного Об'єднання в Канаді телеграфічний виборчий привіт:

“Просимо уряд Карпатської України передати нашим братам привіт. В неділю, 12. ц. м. очі 500.000 українців Канади звернені на Вас, брати і сестри Карпатської України. Ми глибоко віримо, що підете за урядом батька Волошина. Московсько-мадярських запроданців женіть з ваших сіл і міст. Хай Господь Бог благословить Карпатську Україну в ту велику неділю.

За Українське Національне Об'єднання:
Коссар — голова, Шарик — секретар.”

Подібні телеграми наспіли від ОДВУ (Державного Відродження України в Америці) за підписом проф. Грановського, від Аргентинської Української Стрілецької Громади і т. д.

Це не тільки заохочувало і підбадьорувало, але давало сили до дальших визвольних змагань і великої надії на відновлення Самостійної і Соборної Української Держави!

На всі ті виборчі привіти населення Карпатської України відповіло дуже гідно своїм братам і сестрам — успішним вислідом виборів!

Це було одночасно найкращою подякою всім українцям поза межами Карпатської України за їхню моральну і матеріальну підтримку в часі будування української державности в Карпатах!

II. ВІДКРИТТЯ СОЙМУ К.У.

Відкриття першого Сойму Карпатської України має за собою певну історію. Коли перед тим офіційні чеські чинники радили закарпатській владі не спішити з розписанням виборів до I. Сойму К.У., то тепер президент федеративної Чехословацької Республіки д-р Еміль Гаха не спішив і відкладав засідання першої сесії Сойму, скликання якого належало йому як Федеральному Президентові. Розписання виборів відраджували чехи з “побоювань”, бо мовляв, вони мають інформації, що не все населення є за українською владою і, мовляв, що тоді буде, якщо населення віддасть за українську урядову лісту кандидатів тільки 40% своїх голосів?! Але ті чеські побоювання і поради не були щирі. Впливали вони зі страху, щоб не скромпромітувати себе на зовні. Чехи дуже добре відчували, що ті вибори публично, перед цілим світом, докажуть, що населення Карпатської України є українське і що воно поставиться в тих виборах за українським урядом і тим самим воно продемонструє своє українство на зовні, яке чехи поборювали впродовж 20-ти літ! Але відраджували вони розписання виборів також під сильним впливом ворожої пропаганди, в першій черзі польської й мадярської, як теж московсько-большевицької. А що німці мали також в тому свої пальці, про те не треба й говорити! В кожному разі сильно відраджували прем'єр-міністри о. д-рові Волощинуві, щоб він не спішив з розписанням виборів. Коли вже вибори були розписані і переведені та в результаті

випали на 92.5% в користь української влади, то тепер вишукували причини, щоб якнайдалше відложити відкриття Сейму, використовуючи ту ситуацію, що скликання першого засідання першої сесії Сейму, на основі конституційного закону, належало Президентові Федератії.

По довгих торгах і “ходженіях по муках” прем'єра д-ра Волошина, президент ЧСР д-р Еміль Гаха скликав засідання першої сесії Сейму на 2. березня 1939. З тієї нагоди була видана поштова марка Карпатської України з пропам'ятною датою “2.ІІІ.1939”, (якої оригінали сьогодні дуже високо ціняться, бо їх небагато дісталось до обігу, а то тому, що мадяри знищили більшу частину накладу). Але не зважаючи на це, Прага не дотримала свого слова і цей раз: скликання Сейму відкладено на 15 березня 1939. Причиною і “перешкодою” було те, що предсідник центральної влади Р. Беран скликав на той самий день її засідання. Прямо сміх і скандал. Населення Карпатської України не тільки дуже огірчилось, але ще більше обурилось. Нічим іншим чехи не могли так досконало поставити проти себе закарпат-

Поштовий значок
Карпатської України.

ських українців, як тим своїм необачним вчинком. Виринули спонтанні протичеські демонстрації й протести, що сильно гнало воду на млин усіх тих, хто зазіхав на Чехословацьку Республіку чи на її поодинокі частини. Чехи у своїй політичній сліпоті не могли чи не хотіли зорієнтуватися, що вони самі підрізують стовпи, на яких стоїть ціла ЧСР і насліпо виконували німецькі “поради”, вказівки та “інструкції”, в яких скривалися різні німецькі інтриги проти українців, словаків, а навіть проти самих чехів.

Дійсно причиною відложення відкриття Союму з 2 на 15 березня були німецькі і мадярсько-польські торги за Карпатську Україну. Німці високо піднесли Карпатську Україну в ціні, щоб її відтак дорого продати. Вони шахували нею з одного боку Советський Союз, киваючи на нього гальцем, мовляв, якщо він не буде податливий на німецькі вимоги, то ось тут вже є зародок самостійности Великої України, а з другого боку хотіли позискати для своєї “Осі” Мадярщину і відтягнути якнайдалше Польщу від західних альянтів. Бо як Польща так Мадярщина били вічно у дзвін тривоги, що заіснування української державности в Карпатах є загрозою для їхніх держав і миру в середній Європі. Обі ці держави домагалися ліквідації Карпатської України в користь Мадярщини, щоб тим способом осягнути спільні мадярсько-польські кордони на хребтах Карпат. Німці сподівалися ще від задоволення мадярсько-польських бажань певних уступків Польщі в справі будови екстериторіяльної залізниці через “польський коридор” до східньої Пруссії. Крім того їм було на руку повне розбиття і ліквідація і так вже скаліченої ЧСР, яка ще стояла їм формально на

перешкоді в їхніх плянах походу на Схід (Дранг нах Остен!). Тому німці впливали на чехів навіть у цьому, щоб не спішити з відкриттям Союму, який на основі конституційного закону має всі права й прерогативи виносити й ухвалювати й такі закони, які будуть йти в розріз навіть з німецькими інтересами. А що найважливіше, німці хотіли, щоб Карпатська Україна перейшла в посідання мадярів, як "земля без імени", і як "край нікого"! Тому цілий той час ішли інтензивні торги (із шахрайствами) та всякі інтриги, до яких через свій політичний нерозум найбільше доплатили самі чехи і вони вийшли з тієї завірюхи найбільш ганебно, віддаючи свою батьківщину німцям без одного вистрілу і приймаючи над собою протекторат Гітлера.

В кожному разі, відкриття Союму наступило аж 15 березня, 1939. Але до його підготовки велась завзята праця вже від половини лютого. Місцем для засідання була простора гімнастична зала української державної гімназії в Хусті. Була вона прикрашена і гарно удекорована зеленню й квітами, українськими національними прапорами й тризубами. Під центральною стіною здвигалась високо трибуна для Президії Союму і членів влади Карпатської України. Перед ними 32 крісла для послів, а по боках крісла для дипломатичних представників і почесних гостей. За перегородою стільці для публіки.

15 березня від ранніх годин воєно і сировато. Пролітає лепкий сніг. Але на вулицях столиці великий рух. По вчорашнім проголошенні загальної мобілізації, Штаб Карпатської Січі озброює все нові і нові відділи і сотня за сотнею карпатських січовиків, з піснею

на устах, відходить на фронт. Населення вітає їх окликами "Слава!", кидаючи їм під ноги квіти. Вантажними автами від'їжджають родини чеських урядовців, а за ними пруть на схід до Румунії колони чеського війська що ще вчора намагались роззброїти Карпатську Січ, щоб мадяри могли зайняти Карпатську Україну без боїв. Цього моменту чехам ніколи не забудемо! Їхня нахабна поведінка та заяви: "Радше мадярам віддамо зброю, як вам" (тобто Карпатській Січі!), як ми тут не будемо панами, то будуть мадяри!" — обурює українське населення, а командантів Карпатської Січі змушує до насильного роззброювання цих вчорашніх ще "героїв". Місцеві мадяри, як ті щурі позалізали до нор і підготовляються, щоб опісля підступно пхати ножі в спину карпатським січовикам і цивільним українським патріотам.

Третя година і Посли займають свої місця, а простору залу заповняє численна публіка. Кілька хвилин пізніше найстарший віком член українського закарпатського парламенту, прем'єр-міністр Августин Волошин зрівноваженим голосом відкриває перше засідання першої сесії Сойму Карпатської України. Буря оплесків і гучних овацій гураганом пролетіла по залі. Присутні спонтанно відспівують "Ще не вмерла Україна!" Українець з Америки, п. Лисюк, якому вчора чехи замордували сина, коли той з камерою в руках фотографував бої чеської армії з Карпатською Січчю, спокійно фільмує перебіг діяльності першої Сесії Сойму, зазначаючи на рекордах звукову її частину. Небувале піднесення. Нарід з ентузіазмом вітає своїх законодатних представників, що затверджують окремим конституційним законом його Самостійність!

12. ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШОЇ СЕСІЇ.

Діяльність першої сесії Союму Карпатської України була дуже інтензивна і плідна. Точно дотримуючися всіх парламентарних правил і приписів та виборчих законів, перша сесія проходила надзвичайно гладко, без зайвих дискусій і балачок. Для кращої орієнтації подаю тут протоколи засідань з першої сесії:

ПРОТОКОЛ

першого Засідання Союму КУ, відбутого в Хусті, в середу, 15. III. 1939.

Програма:

- 1) Відкриття.
- 2) Обіт послів.
- 3) Вибір Предсідника і його обіт.
- 4) Вибір двох заступників та їх обіт.
- 5) Вибір двох письменоводів і двох впорядчиків.
- 6) Вибір комісій.
- 7) Закриття.

Початок засідання в год. 15.20.

П р и с у т н і : д-р Августин Волошин, премієр-шайко, д-р Ю. Брящайко, І. Грига, о. А. Довбак, д-р тею V. уст. 3. Закону ч. 328 з дня 22.XI.1938. 3б. 3. і Р. про автономію Підкарпатської Руси.

П о с л и : д-р Августин Волошин, д-р М. Брящайко, д-р Ю. Брящайко, І. Грига, о. А. Довбак, д-р М. Долинай, д-р М. Дрбаль, А. Дутка, І. Гнатко, В. Клемпуш, М. Мандзюк, М. Марущак, інж. Л. Романюк, Г. Мойш, Д. Німчук, Ю. Пазуханич, Ф. Ревай, д-р С. Росоха, В. Шобей, о. К. Феделеш, М. Тулик. — разом 22 послы.

Заступники Карпато-Української Влади: Прем'єр — д-р А. Волошин, міністри — д-р Ю. Брящайко, д-р М. Долинай, Ю. Перевузннк.

За канцелярію Союму: д-р М. Кочерган та його заступник д-р С. Стебельський.

Д-р Августин Волошин (дзвонить і говорить під бурхливі оплески):

Світлий Союме!

З глибини душі відчуваю важність тих слів, якими ослоровив я Вас, як першу законно вибрану політичну репрезентацію нашого народу. При цій нагоді, переживаю найвизначнішу хвилину свого життя.

Світлий Союме!

В цих словах криється величезна важність нишнього історичного дня. Боже Провидіння дозволило мені відкрити Перший Союм Карпатської України словами Тараса Шевченка:

“Встане Україна, світ правди засвітить
і помоляться на волі невольничі діти...”

Висловлюю глибоку вдячність Богові, що дозволив дочекатися цього великого нашого свята, що є святом цілого українського народу. Дозволив якраз нам — найменшій частині українських земель — бути вільними. Від національної загибелі врятувала нас наша глибока віра у наше національне воскресіння. Почавши від XII. віку, безупинно вів наш народ боротьбу за свої права із завойовниками і вже здавалося, що наші вороги зітруть нас із лица землі.

Після зруйнування Січі підняв своє могутнє слово Тарас Шевченко, як степовий буревій; задрержав

царський трон; всенароднього пориву більше не можна було здержати.

В Карпатській Україні приготовлялася для нас неминуча загибель, щораз більше витискали нас у гори. Половина нашого народу приневолена була виемігрувати. Нашу мову витиснено з урядів, а навіть з церкви. В Карпатській Україні відносини були неможливі. Та хоч як нас переслідували, дух, ідею не можна в кайдани закувати.

Що ми діждалися цього часу, можемо завдячувати витривалості нашого народу. Не зважаючи на всі трагічні переживання, залишилися ми вірними силами свого народу, дух предків додавав нам творчої сили і почуття єдності. Дня 12 лютого ми доказали, що ми достойні бути між вільними народами.

З цього місця сердечно дякую нашому народові за те велике довір'я. Прирікаємо, що над своє життя будемо берегти його волю. Дякую всім братам-українцям за висловлення радості. Одночасно дякую і всім людям доброї волі, що тішаться нашими успіхами.

Ми розбудуємо Карпатську Україну, з признанням повних прав і національним меншостям, щоб усі громадяни Карпатської України почувалися щасливими.

З цієї нагоди не можу не згадати президента бувшої ЧСР, що скликав наш перший Сейм. Вітаю всіх тих, що нас вітали з усіх країв. Вітаю Його Преосвященство д-ра Дениса Нярадія, апостольського адміністратора нашої греко-католицької Єпархії, вітаю Преосвященного Владика Діонізія, єпископа православної Єпархії, вітаю заступників урядів і нашого війська, вітаю наших українських братів зза кордону,

що прибули на відкриття нашого Союму, і всіх інших гостей.

На основі статті V. уст. 3. конституційного закону ч: 328 Зб. Зак. і Розп. відкриваю Перше Засідання Союму Карпатської України. (оплески).

Д-р Ав. Волошин (дзвонить): Повідомляю, що до Президії Карпато-Української Влади дійшло повідомлення Краєвої Виборчої Комісії в Хусті про вислід виборів дня 12 лютого 1939. і прошу Пана Надрадника д-ра Михайла Кочергана, якому доручено функцію Секретаря Союму на нинішнє засідання, щоб його прочитав.

Секретар Союму д-р Кочерган читає:

Оголошення Предсідника Краєвої Виборчої Комісії до виборів Першого Союму Карпатської України.

На основі § 50. Виб. Зак. ч: 126/927. Зб. З. і Р. про провірення вислїду про вибори до Першого Союму Карпатської України, переведені дня 12 лютого, 1939. р., оголошую наступний вислід:

Всїх голосів відданих при виборах до Першого Союму Карпатської України було: - - - 265,002

З того припале: на кандидатну листу Українського Національного Об'єднання і

народностевих груп: - - - - - 244,922

Узнано за неважні: - - - - - 2,328

Знайдено порожніх конверт - - - 17,752

Наслідком цього вибрані до Першого Союму Карпатської України такі кандидати:

1. Д-р Августин Волошин, премієр уряду Карпатської України — Хуст,
2. Ревай Юлій, міністер Карп. України — Хуст,
3. Д-р Брящайко Михайло, публічний нотар — Хуст,

4. Д-р Брящайко Юрій, адвокат — Хуст,
5. Гріга Іван, хлібороб — Вишні Верецькі,
6. о. Довбак Адальберт, духовник — Ізки,
7. Д-р Долинай Микола, лікар — Хуст,
8. Д-р Дрбаль Мільош, адвокат — Хуст,
9. Дутка Августин, суддя — Хуст,
10. Ігнатко Іван, хлібороб — Білки,
11. Д-р Комаринський Володимир, адвокат — Хуст,
12. Качала Іван, залізничник — Перечин,
13. Клемпуш Василь, торговець — Ясіня,
14. Клочурак Степан, урядник — Хуст,
15. Лацанич Василь, учитель — Великий Березний,
16. Мандзюк Микола, учитель — Севлюш,
17. Марущак Михайло, хлібороб — Великий Бичків
18. Инж. Романюк Леонід, урядник — Хуст,
19. Мойш Грігоріє, протопоп — Ціла Церков,
20. Німчук Дмитро, директор — Хуст,
21. Инж. Ольдофреді Антон Ернест, унтерштатссекретар — Хуст,
22. Пазуханич Юрій, інспектор — Хуст,
23. Перевузник Іван, земледілець — Середне,
24. Попович Петро, земледілець — Великі Лучки
25. Ревай Федір, директор друкарні — Хуст,
26. Д-р Різдорфер Микола, лікар — Свалява,
27. Д-р Росоха Степан, урядник — Хуст,
28. о. Станинець Юрій — парох — Вонігово,
29. Шобей Василь, хлібороб — Вульхівці,
30. Штефан Августин начальник мін. шк. — Хуст,
31. о. Феделеш Кирило, катехит — Білки,
32. Тулик Михайло, редактор — Хуст.

Предсідник Краєвої Виборчої Комісії:

П. Калинюк, в.р.

Д-р А. Волошин (дзвонить): Перекладчиком з мови чеської сьогодні є д-р Степан Стебельський, з мови німецької так само, з мови румунської п. учитель Шіман.

Приступаємо до 2 точки програми, до обіту Послів за § 5 регуляміну Союму і § 22 конституційної грамоти.

Прошу Пана Секретаря, щоб прочитав формулу посольського обіту та щоб викликав поодиноких панів послів. За § 6 регуляміну Союму посольський обіт складається до рук Предсідника Влади, прошу панів, щоб по перечитанні свого імені зложили обіт поданням руки та словом “обіцяю”.

Секретар Союму (читає): “Обіцяю, що буду вірний Карпатській Україні і що додержуватиму закони та свій мандат виконуватиму за своїм найліпшим знанням і совістю.”

Перекладчик д-р Стебельський відчитує текст обіту в перекладі на чеську і німецьку мови, а перекладчик учитель Шіман у перекладі на мадярську мову.

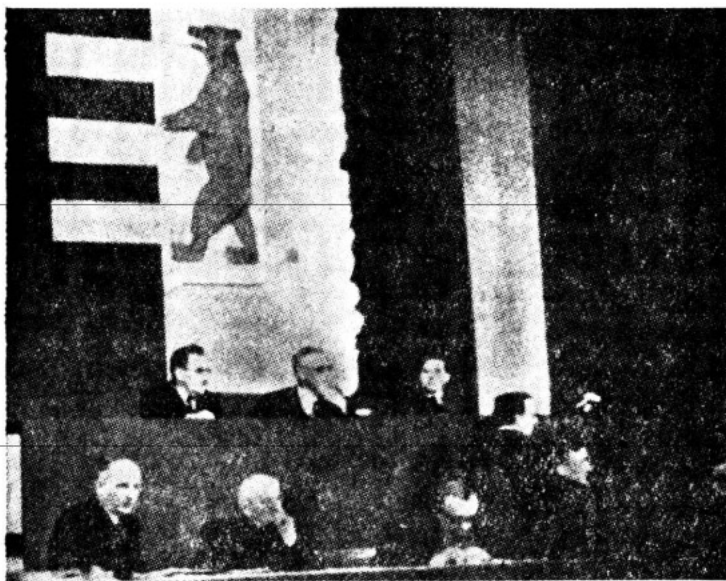
Д-р А. Волошин (дзвонить): Прошу панів послів, щоб один за одним приступали на трибуну й зложили обіт.

(Секретар Союму д-р Кочерган читає імена послів, котрі приступають до Предсідника Влади, подають йому руку й складають посольський обіт.)

Д-р А. Волошин: Стверджую, що всі присутні послі зложили обіт і тим вичерпана 2 точка програми.

Приступаємо до 3 точки програми, до вибору Предсідника Союму й його обіту. Параграф 61. Регуляміну приписує, що вибір Предсідника Союму має відбутися листками. Прошу Панів Послів, щоб на листок написали ім'я і прізвище тільки одного посла, а листок вло-

жили до конверти. Листки будуть збирати урядники Сойму. Скрутаторами за § 3 Регуляміну іменую Панів Послів д-ра Мих. Брящайка та Августина Дутку. Пани Скрутатори зголосять мені вислід вибору. Звертаю увагу, що право голосу мають тільки присутні члени Сойму. Стверджую, що Сойм має потрібний кворум до виношування правосильних установ. Прошу зачати збирання листків. (По скінченні збирання листків): Збирання листків скінчилося, прошу Панів Скрутаторів

ПРЕЗИДІЯ СОЙМУ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

На предсідницькій трибуні в долішнім ряді зліва направо сідять: Секретар I-го засідання Сойму, шеф президії влади д-р Михайло Кочерган, міністер д-р Юлій Бращайко, прем'єр влади К. У. д-р Августин Волошин, міністри: д-р Микола Долинай, судрад. Юрій Перевузнник. В горішнім ряді: заступник голови Сойму Федір Ревай, голова Сойму проф. Августин Штефан і заступник голови Сойму д-р Степан Росоха

перечислити голоси й зголосити мені вислід вибору. (По скінченні скрутінія) Віддано 22 голоси, з них на прізвище посла Августина Штефана 20 голосів, на прізвище посла д-ра Михайла Бряцайка — 2 голоси. На основі § 61 регуляміну стверджую, що Предсідником Сойму Карпатської України є вибраний Посол Августин Штефан.

Запитую Пана Посла Августина Штефана, чи приймає вибір?

Посол Августин Штефан: Приймаю! (буря оплесків).

Д-р Августин Волошин: Тому, що вибраний проголосив, що вибір приймає, приступаємо до зложення обіту предсідника Сойму за § 7. Регуляміну.

За § 5. Регуляміну вибраний предсідник Сойму складає обіт до рук Предсідника Влади.

Прошу Пана Секретаря Сойму д-ра Кочергана прочитати формулу обіту (посли встають із своїх місць).

Секретар Сойму д-р Кочерган (читає):

“Обіцяю, що додержуватиму закони та свій уряд предсідницький безсторонньо виконуватиму за своїм найліпшим знанням і совістю.”

Посол Августин Штефан (подаючи Предсідникові Влади руку): “Обіцяю”. (посли сідають).

Д-р Августин Волошин по виконанні вибору: Прошу вибраного Пана Предсідника Сойму зайняти своє місце і перебрати даліше ведення Сойму.

Предсідник Штефан (вступає на предсідницьку трибуну, займає предсідницьке місце й говорить):

“Світлий Сойме! Із свідомістю великої відповідальности перебираю ту надзвичайну почесну, одночасно надмірно тяжку функцію, що судьба вложила

на мене: бути на чолі Першого Союму Карпатської України.

Дякую Панам Послам за оце визначне повірення і старатимусь з Божою поміччю доложити всіх зусиль, щоб бути гідним показаного мені довір'я.

В історії Українського Народу не було ще випадку, щоб рішало всенароднім голосуванням вибране законодатне тіло. Видавали закони українські князі, королі й гетьмани, але однозгідною волею народу вибраного законодатного Союму наше минуле не знає. Довгі століття український народ блукав у темряві й ждав на ліпшу долю, на свободу. Та тільки коли наступила 1938 осінь, пірвався наш народ до могутнього зриву й пустився відважно на нову, тяжку дорогу до просторів волі.

І ми, нашим народом вибрані представники Карпатської України, без вагання стаємо туди, куди нас призначено. Бо право й силу дають нам не насильство, не партійні інтриги, не нацьковування одних проти других, не юдин гріш, але однозгідна, спонтанна воля українського народу в Карпатській Україні.

Ми хочемо вірити, що незломну волю українського народу — жити своїм вільним життям — респектуватимуть всі культурні народи, котрим принцип самовизначення народів є святий заповіт і не пуста фраза. Бо зухвалість думати, що Всемогучий тільки для одного або двох народів творив цей світ. Кожний народ має святе право жити своїм власним життям на цьому світі.

Український народ не є гостем у Карпатській Україні! Більше як тисяча триста років заселює він цю землю. Тисяча кількадесять років тому назад бере він

участь під проводом князя Олега Віщого в поході на Царгород разом з іншими українськими племенами київської держави.

За часів династії Арпадовичів, що були споріднені з київськими князями, Карпатська Україна мала самоуправу з власною адміністрацією і судівництвом. По вигасненні династії Арпадовичів, коли нові пануючі не респектували здобуті права українського народу, ужгородський й земплинський надзупан підняв кривавий бунт за вольності українського народу і згинув в нерівному бої під замком Мак. Ще раз за часів князя Корятовича тішитися свободою наш народ у Карпатській Україні. Та по його смерті стала завмирати українська воля, стала гіршати українська доля.

Проф. АВГУСТИН ШТЕФАН,
Голова Союму К. У.

Тільки по світовій війні, дякуючи освідомлюючій праці найкращих синів Карпатської України, а голов-но сороклітній праці батька нашого відродження Ав-густина Волошина, починається нове, краще життя на нашій землі.

Вір'ю, що Перший Український Сойм КУ розпо-чату працю поведе так, що наш многотрадальний на-род буде тішитися своєю свободою, своєю правдою. Прощу Всемогучого, щоб дозволив Першому Українсь-кому Соймові КУ служити інтересам українського на-роду.

(після промови зірвалася буря оплесків!)

Предсідник Штефан (дзвонить): Передтим, заки приступимо до дальшої точки програми, зложить ще посольський обіт Пан Предсідник Влади.

Прощу Пана Секретаря Сойму прочитати форму-лу обіту (посли встають із своїх місць).

Секретар Сойму д-р Кочерган (читає): “Обіцяю, що буду вірний Карпатській Україні та що додержува-тиму закони та свій мандат виконувати за своїм най-ліпшим знанням і совістю.”

Предсідник Влади д-р А. Волошин (подаючи Пред-сідникові Сойму руку): “Обіцяю”. (посли сідають).

Предсідник Сойму (дзвонить): Приступаємо до четвертої точки програми:

Вибір двох заступників предсідника та їх обіт.

За § 5. Регуляміну Предсідник Сойму по пере-бранні предсідницької функції дає вибрати двох за-ступників предсідника Сойму.

§ 61. уступ 2. Регуляміну дозволяє вибір піднят-ям руки, якщо не було проти того зауважень. Хочу

дати голосувати підняттям руки відносно обох кандидатів разом. Чи є які заперечення проти цього?

Заперечень немає, тому будемо голосувати підняттям руки відносно обох кандидатів.

Прошу подати кандидатури.

Посол М. Мандзюк подає такі кандидатури: Пропоную, щоб заступниками Предсідника Сойму Карпатської України були вибрані: посол Федір Ревай і посол д-р Степан Росоха.

Предсідник (дзвонить): За рішенням Сойму будемо вибирати підняттям руки. Скрутаторами іменую пана посла Василя Клеmpуша і пана посла Августина Дутку. Посол Клеmpуш почислить голоси на лівій стороні, а посол Дутка на правій стороні і на трибуні.

ФЕДІР РЕВАЙ,
заст. голови Сойму.

Хто є за прочитаних кандидатів, піднімає руку і тримає так довго, дски не закінчиться числення.

Прошу панів скрутаторів, щоб почислили голоси. (по скінченні числення) Прошу Пана Секретаря Кочергана, щоб зголосив вислід.

Секретар Союму д-р Кочерган: За кандидатами голосували 22 послы.

Предсідник Союму (дзвонить): Проголошую, що посол Федір Ревай і посол д-р Степан Росоха є вибрані заступниками предсідника Союму. (буря оплесків)

Запитую вибраних панів, чи приймають вибір?

Предсідник С.К.У.: Пан посол Федір Ревай?

Посол Ф. Ревай: Приймаю.

Д-р СТЕПАН РОСОХА,
заст. голови Союму.

Предсідник С.К.У.: Пан посол д-р Ст. Росоха?
Посол д-р Росоха: Приймаю.

Предсідник (дзвонить): Вибрані послы прийняли свій вибір, тому за § 7. регуляміну зложать обіт до рук предсідника.

Прошу пана Секретаря Сойму, щоб прочитав формулу обіту (послы встають).

Секретар Сойму д-р Кочерган (читає): Обіцяю, що додержуватиму закони та свої предсідницькі обов'язки безсторонньо виконуватиму за своїм найліпшим знанням і совістю."

Предсідник: Пан посол Федір Ревай.

Посол Ф Ревай (подаючи руку предсідникові): "Обіцяю".

Предсідник: Пан посол д-р Степан Росоха.

Посол д-р Росоха (подаючи руку предсідникові): "Обіцяю".

Предсідник Сойму: Пани заступники предсідника зложили обіт приписаний конституцією, тому прошу їх, щоб вони зайняли свої місця на трибуні по обох боках предсідника.

Полагоджена 4 точка програми, а тепер приступаємо до 5 точки програми.

З черги вибрано двох письменників і двох впорядчиків, а саме письменниками Сойму Карпатської України були вибрані послы Августин Дутка та інж. Леонід Романюк, а впорядчиками Сойму Карпатської України Михайло Тулик і Дмитро Німчук.

Предсідник Сойму: Приступаємо до останньої точки програми:

Вибір Комісій.

Повідомляю, що сьогодні виберемо членів комісії конституційно-правничої, культурно-освітньої, господарсько-фінансової, соціально-здоровельної й імунологічної.

Всі чотири комісії вибираються пленарно. Якщо не буде заперечень, будемо голосувати підняттям руки за 61. § регуляміну.

Заперечень немає, тому всі чотири комісії виберемо підняттям руки.

Прошу подати кандидатів.

Посол д-р Михайло Брящайко: Пропоную, щоб до конституційно-правничої комісії були вибрані пп. посли: Августин Дутка, д-р Юлій Брящайко, д-р Володимир Комаринський, д-р Степан Росоха, Михайло Марущак, Василь Шобей і д-р Михайло Брящайко.

Предсідник (дзвонить): Хто є за прочитаних кандидатів — піднімає руку. — Стверджую, що пропонувані є одноголосно вибрані.

Предсідник⁴ (дзвонить): Прошу подати кандидатів до культурно-освітньої комісії.

Д-р Михайло Брящайко: Пропоную, щоб до культурно-освітньої комісії Сойму були вибрані пп. посли: Августин Штефан, о. Кирило Феделеш, Юрій Пазуханич, д-р Мілош Дрбаль, Іван Ігнатко, Михайло Тулик, о. Грігоріє Мойш.

Предсідник Сойму (дзвонить): Хто є за прочитаних кандидатів — піднімає руку. — Стверджую, що пропонувані є одноголосно вибрані.

Предсідник (дзвонить): Прошу подати кандидатів до комісії господарсько-фінансової.

Д-р Михайло Брящайко: Пропоную, щоб до госп.-

фінансової комісії були вибрані пп. послы: Степан Ключурак, інж. Леонід Романюк, Василь Клемпуш, інж. Антон-Ернест Ольдофреді, Іван Грига, д-р Володимир Комаринський і Петро Попович.

Предсідник Союму (дзвонить): Хто є за прочитаних кандидатів — піднімає руку. — Стверджую, що пропонувані є вибрані одноголосно.

Предсідник Союму (дзвонить): Прошу подати кандидатів до комісії соціально-здоровельної.

Д-р Михайло Брящайко: Пропоную, щоб до комісії здоровельної були вибрані пп. послы: д-р Микола Долинай, д-р Микола Різдорфер, Дмитро Німчук, Микола Мандзюк, о. Адальберт Довбак, Іван Перевузник.

Предсідник Союму (дзвонить): Хто є за прочитаних кандидатів—піднімає руку. —Стверджую, що пропонувані є одноголосно вибрані.

Предсідник Союму (дзвонить): Прошу подати кандидатів до імунітетної комісії.

Д-р Михайло Брящайко: Пропоную, щоб до імунітетної комісії були вибрані пп. послы: Августин Дутка, Іван Качала, Василь Лацанич, Федір Ревай, д-р Степан Росоха, о, Юлій Станинець і Михайло Тулик.

Предсідник Союму (дзвонить): Хто є за прочитаних кандидатів піднімає руку. — Стверджую, що пропонувані є одноголосно вибрані.

Цим є вичерпана програма першого засідання Союму Карпатської України; закриваю це історичне засідання та одночасно заявляю, що друге засідання Союму відбудеться по 10 мінутах.

Послы і присутні гості повстають із своїх місць і співають національний гімн "Ще не вмерла Україна".

Кінець засідання в 17.28 год.

ПРОТОКОЛ

із 2-го засідання Сойму КУ в Хусті, відбутого в середу,
15. III. 1939.

Програма:

1. Відкриття.
2. Перше читання законопроекту закону ч. 1.
3. Закриття.

Початок засідання в 17.38 год.

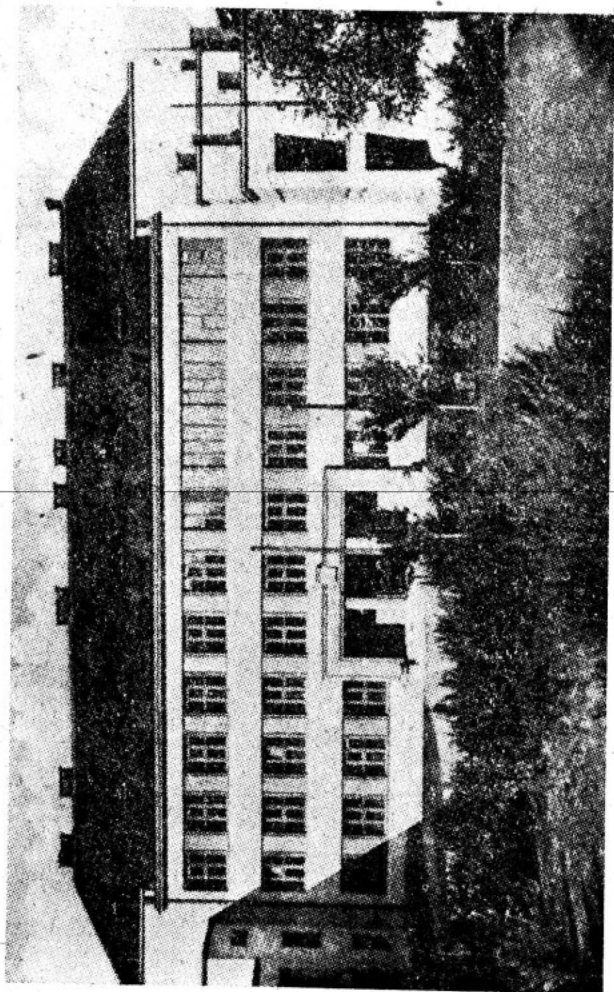
Предсідник Сойму КУ (дзвонить): Відкриваю засідання і стверджую, що є присутні 22 послы, внаслідок цього Сойм може правосильно виносити рішення.

Заявляю, що від Влади Карпатської України був поданий Соймові КУ законопроект про: незалежність, держ.-устрій, назву, мову, прапор, герб і гимн Карпатської України. Референтом законопроекту є д-р Михайло Брящайко; в обговоренні до слова зголосився посол о. К. Феделеш.

З уваги на надзвичайні обставини, що в них зібрався цей Сойм, була мені подана пропозиція, щоб Сойм схвалював сьогодні предложені законопроекти без приписаних регуляміном формальностей. Коли не буде закидів — то Сойм КУ рішатиме, вислухавши перше читання й обговоривши законопроект, хоч друкованого тексту не роздано пп. послам та друге й третє читання відбудеться на сьогоднішнім 3-тім засіданні. Прошу тих пп. послів, що є проти такої процедури — хай вони підіймуть руку (нема нікого проти). Стверджую, що Сойм КУ годиться на згадану (скорочену) процедуру.

Прошу, щоб заступник Секретаря Сойму КУ д-р Стебельський прочитав законопроект закону ч. 1.

Будинок, де відбувалася перша сесія Союму Карпатської України

Д-р Стебельський читає перший проект.

Предсідник Союму Карпатської України (дзвонить): Уділюю слово референтові д-ру М. Брящайкові.

Д-р М. Брящайко: Світлий Союме! По вчорашніх трагічних годинах, коли в головнім місті Карпатської України проливалася українська кров, обговорюємо сьогодні під згуки гарматніх вистрілів Перший Конституційний Закон Карпатської України. По тисячолітній неволі наша Земля стає вільною, незалежною та проголошує перед цілим світом, що вона була, є й хоче бути УКРАЇНСЬКА. І коли б навіть нашої молодій Державі не суджено було довго жити, то наш Край залишиться вже назавжди УКРАЇНСЬКИЙ, бо нема такої сили, яка могла б знищити душу, сильну волю нашого українського народу. Не маємо часу на ширше обговорення. Я є певний, що Світлий Союм схвалить цей законопроект, бо того вимагає український народ! (рясні оплески).

Предсідник Союму КУ (дзвонить): Уділяю слово заступникові Предсідника Союму п. д-рові Степанові Рососі.

Д-р Степан Росоха: Світлий Союме! Параграф 6. щойно прочитаного законопроекту ч. 1. звучить: "Державним гербом Карпатської України є дотеперішній краєвий герб: медвідь у лівім червонім півполі і чотири сині та три жовті смуги у правому півполі". Подаю мій внесок і товаришів на його доповнення словами: і ТРИЗУБ святого Володимира Великого!" (буря оплесків!)

Предсідник Союму КУ (дзвонить): Уділюю слова п. послові о. Кирилові Феделешові.

О. Кирило Феделеш: Світлий Союме! Думаю, що

висловлю думку всіх пп. послів і цілого українського народу в Карпатській Україні, коли проголошу, що вповні годжуся з референтом законопроекту і доповненням до нього. Над передсідницькою трибуною є поставлений хрест; щоб і наш конституційний закон респектував християнські традиції українського народу, пропоную й до гербу нашої Держави внести святий символ християнства.

Предсідник Союму КУ: Більше промовців немає. Заряджую голосування. Якщо не буде закидів, будемо голосувати підняттям руки. (ніхто не є проти). Стверджую, що ніхто не є проти, отже голосуємо підняттям руки. Прошу тих пп. послів, що є за прочитаним законопроектом, хай піднімуть руку. — Стверджую, що законопроект закону ч. 1 прийнятий одностайно всіма 22 послами у першому читанні.

Предсідник Союму: З уваги на те, що вичерпано програму, закриваю 2-ге засідання С. К. У.

Кінець засідання в 17.54. год.

ПРОТОКОЛ

**із 3-го засідання Союму КУ в Хусті, відбутого в середу,
15. III. 39.**

Програма:

1. Відкриття.
2. Друге й третє читання законопроекту закону ч. 1.
3. Закриття.

Початок засідання в год. 18-тій.

Предсідник Союму КУ (дзвонить): Відкриваю засідання й стверджую, що є присутні 22 послы, та що Союм КУ може правосильно виносити рішення.

На програмі маємо друге й третє читання законопроєкту закону ч. 1. На основі рішення 2-го засідання друге й третє читання відбудеться на цьому засіданні. Стверджую, що ніхто із пп. Послів не є проти. Прошу, щоб Заступник секретаря Союму КУ д-р Стебельський прочитав законопроєкт закону ч. 1.

Слідєе друге читання законопроєкту.

Предсідник Союму КУ (дзвонить): Якщо не буде закидів, голосування відбудеться підняттям руки. Стверджую, що закидів немає, тому прошу, щоб ці пп. Посли, що є за прочитаним законом, підняли руку. (Слідєе голосування.)

Предсідник Союму КУ: Стверджую, що законопроєкт закону ч. 1. у другому читанні є прийнятий одноголосно, усіми 22-ма послами.

Предсідник Союму КУ: Приступаємо до третього читання законопроєкту. Прошу пана заступника секретаря Союму КУ д-ра Стебельського, щоб прочитав законопроєкт закону ч. 1.

Д-р Стебельський (читає):

ЗАКОН Ч. 1.

Союм Карпатської України ухвалив цей закон:

- § 1. Карпатська Україна є незалежна Держава.
- § 2. Назва Держави є: КАРПАТСЬКА УКРАЇНА.
- § 3. Карпатська Україна є республіка з президентом, вибраним Союмом КУ, на чолі.
- § 4. Державна мова Карпатської України є УКРАЇНСЬКА мова.
- § 5. Барва державного прапору Карпатської України є синя і жовта, при чому барва синя є горішня, а жовта є долішня.

§ 6. Державним гербом Карпатської України є дотеперішній краєвий герб: медвідь у лівім червонім полі й чотири сині та жовті смуги в правому півполі, і ТРИЗУБ св. Володимира Великого з хрестом на середньому зубі. Переведення цього місця закону полишається окремому законіві.

§ 7. Державний гимн Карпатської України є: “Ще не вмерла Україна . . .”

§ 8. Цей закон обов'язує зараз од його прийаття.
(Буря оплесків)

Предсідник Сойму КУ: — Якщо не буде заперечень, голосування відбудеться підняттям руки. Стверджую, що заперечень немає, тому прошу, щоб ці пп. послы, що є за прочитаним законом, підняли руки (слідую голосування).

Предсідник Сойму КУ: Проголошую, що законопроект закону ч. 1. у третьому читанні є прийатий одноголосно усіми 22 послами.

Програма 3-го засідання є вичерпана, тому закриваю засідання.

— Кінець засідання в год. 18.12. —

ПРОТОКОЛ

із 4-го засідання Сойму КУ в Хусті, відбутого в середу,
15 березня, 1939.

Програма:

1. Відкриття.
2. Вибір Президента Карпатської України.
3. Закриття.

Початок засідання в год. 18.15.

Присутні пп. послы: д-р А. Волошин, д-р М. Брящайко, д-р Ю. Брящайко, І. Грига, о. А. Довбак, д-р

М. Долинай, д-р М. Дрбаль, А. Дутка, І. Ігнатко, В. Клемпуш, М. Мандзюк, М. Марущак, інж. Л. Романюк, Г. Мойш, Д. Німчук, Ю. Пазуханич, Ф. Ревай, д-р С. Росоха, В. Шобей, А. Штефан, о. К. Феделеш, М. Тулик — разом 22 послы.

Предсідник Союму КУ (дзвонить): Відкриваю засідання й стверджую, що є присутні 22 послы, отже Союм буде правосильно рїшати.

Світлий Союме!

Сьогоднішне історичне засідання Союму має надзвичайну вагу і велике значення. Перший карпатоукраїнський Союм вибирає ПЕРШОГО ПРЕЗИДЕНТА незалежної Карпато-Української Держави. Вибираємо видимий символ нашої державности, вибираємо конституційного репрезентанта внутрішнього й зовнішнього життя Карпатської України. Прошу, щоб Світлий Союм покликав на найвище місце нашої Держави такого мужа, що має довір'я цілого народу й поведе Карпатську Україну до кращого майбутнього. (оклики: Так зробимо!)

Предсідник (дзвонить): Вибір Президента відбудеться листками; прошу, щоб кожний пан посол написав на листок ім'я та прізвище тільки одного кандидата, інакше буде голос неважний. Скрутаторами іменую пп. послів В. Клемпуша й М. Мандзюка. Прошу віддати голос. (Послы віддають листки скрутаторам, а ті на трибуні разом із Секретарем Союму КУ перечеислюють листки).

Предсідник Союму КУ: Прошу, щоб Секретар Союму зголосив вислід голосування.

Секретар Союму д-р М. Кочерган: Віддано 22

листки. На ім'я д-ра Августина Волошина віддано 22 голоси.

Предсідник Сойму КУ: Запитую Пана Прем'єра д-ра Августина Волошина, чи приймає вибір?

Д-р А. Волошин: Приймаю! (буря оплесків).

Предсідник Сойму КУ: Проголошую, що Президентом Карпатської України є вибраний 22-ома головами Прем'єр-міністр д-р Августин Волошин. (оклики: Хай живе наш Батько!)

Предсідник Сойму КУ: Прошу Пана Президента, щоб зложив на конституцію президентську присягу.

Сойм вибирає Президента Карпато-Української Республіки. Одноголосно вибраний тайним голосуванням А. Волошин.

Пан Секретар Союму прочитає текст присяги, а Пан Президент повторить кожне слово. (Посли піднімаються із своїх місць, Секретар Союму читає, а П. Президент, поклавши руку на конституційний закон Карпатської України, складає наступну присягу):

“Присягаю перед Всемогучим Богом, що додержуватиму закони та свій президентський уряд виконуватиму за своїм найліпшим знанням і совістю.” (По зложенні присяги П. Президент подає руку Предсідникові Союму. Посли сідають. П. Президент виголошує промову):

Світлий Союме! Дякую Вам за Ваше довір'я й обіцяю, що з поміччю Божою зроблю все, що є в моїх силах для добра Карпатської України.

Світлий Союме! Сила одиниці й так само сила народу залежить від сили віри. Сила віри св. Володимира Великого створила велику Київську Українську Державу.

Сила віри св. Кирила й Методія дала слов'янам почуття солідарности й братерства.

Сила віри князя Федора Коріятовича будувала нам церкви й монастирі, перші вогнища української культури в Карпатській Україні. Сила віри єпископа Бачинського дала Карпатській Україні перші культурні установи: учительську семінарію й богословський лицей в Ужгороді.

Сила віри кликала нас по світовій війні до втворення й розбудови нашого автономного Краю.

І тепер не що інше, як наша непохитна сила віри, підносить високо прапор самостійности Карпатської України.

Прошу Всевишнього, щоб скріпив нашу віру й дозволив нам розбудувати нашу Землю для щастя й добра Українського Народу та цілого населення Карпатської України. (буря оплесків і окликів).

Предсідник Союму КУ: З уваги на те, що програма засідання є вичерпана, закриваю оце засідання.

Кінець засідання в 18.30.

ПРОТОКОЛ

із 5. Засідання Союму К.У. в Хусті, відбутого в середу,
15. III. 1939.

Програма:

1. Відкриття.
2. Перше читання законопроекту закону ч. 2. про уповноваження урядові.
3. Закриття.

Початок засідання год. 18.35.

Предсідник Союму КУ (дзвонить): Відкриваю засідання й стверджую, що є присутних 21 посол і що Союм Карпатської України може правосильно виносити рішення.

а) Заявляю, що від Влади Карпатської України був поданий Союмові Карпатської України законопроект закону про уповноваження урядові. Заявляю, що до слова зголосився один промовець д-р Михайло Брящайко, як референт. З уваги на пильність справи, прошу, щоб Союм схвалив законопроект без приписаної регуляміном процедури. Якщо не буде заперечень, Союм КУ винесе рішення, вислухавши перше читання й обговоривши законопроект, хоч друкованого проекту не роздано пп. послам; друге й третє читання відбудеться на черговім засіданні ще сьогодні.

Сверджую, що немає ніяких заперечень та що Сойм годиться на таку процедуру.

Прошу, щоб заступник секретаря Сойму д-р Стебельський прочитав законопроект закону ч. 2.

Д-р Стебельський (читає):

Закон ч. 2.

Сойм Карпатської України ухвалює цей закон:

§ 1. Сойм уповноважнює Уряд, щоб за згодою Президента Карпато-Української Республіки видавав аж до відкликання розпорядження з силою зако-

Табло Сойму. Без підпису (тексту).

ну. Це уповноваження не відноситься до змін конституційних законів.

§ 2. Розпорядження видані за § 1. мають бути предложені Соймові на його найближчій засіданні. Інакше втрачають обов'язуючу силу.

§ 3. Цей закон обов'язує зараз від його прийняття.

Предсідник Сойму КУ: Уділюю слова п. послові д-ру М. Брящайкові.

Д-р М. Брящайко: Світлий Сойме! З уваги на обставини пропоную, щоб Сойм прийняв цей законопроект. Ми вповні довіряємо Пану Президентові й нашому Урядові; знаємо, що вони зроблять тільки те, що буде корисне для нашої Держави.

Предсідник Сойму КУ: Дальших промовців немає, тому заряджую голосування. Якщо не буде заперечень, голосування відбудеться підняттям руки. Заперечень немає, тому прошу, щоб ті пп. послы, що є за закон ч. 2., підняли руку.

Стверджую, що 21 посол голосував за законопроект ч. 2.

Тим є вичерпана програма. Тому закриваю 5 засідання Сойму КУ.

Кінець засідання в 18.42 год.

На засіданні 6-му відбулося друге і третє читання цього законопроекту ч. 2. Він був прийнятий одногослосно всіми 21 послом.

Сойм Карпатської України своє завдання виконав:

Окремим законом затвердив самостійність Карпатської України і затвердив її державну форму, проголосивши її Карпато-Українською Республікою. Вибрав її Президента в особі безсмертного **Августина Волошина**. Надав також окремим законом повнова-

сті Урядові Карпатської України і тим закінчив свою працю. Замість послів у парламенті, заговорили скоростріли карпатських січовиків на фронтах!

Розгорнулась завзята і лицарська збройна боротьба найкращих синів українського народу з усіх українських земель, яка закінчиться постановням

**САМОСТІЙНОЇ І СОБОРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ДЕРЖАВИ!**

Parliament of Carpatho-Ukraine

Lying on the southern slopes of the Carpathian mountains, between the Tys River (east) and the Hernad and Poprad Rivers (west), is a Ukrainian territory, with an area exceeding 12,000 square miles, whose population numbers over one million Ukrainians.

This Ukrainian territory, between the two world wars, belonged to the Czechoslovakian Republic, being known as Sub-Carpathian Rus. In 1938-39, it became Carpatho-Ukraine. Today, it belongs to the U.S.S.R.

This territory's history shall be dealt with more fully.

Since the beginning of the Kievan State, all this territory from the Tys to the Poprad Rivers belonged to the Ukrainian ruler at Kiev. Historical data substantiates the claim that Carpatho-Ukrainians participated in raiding Constantinople in 907 A.D. with the Kievan Prince Oleg; they also united with Prince Igor to do battle against the Polovetsians, thus assisting in the inspiration of the world famous Ukrainian poem of 1187 "The Tale of the Host of Igor," (Slovo o Polku Ihorevym).

The western part of this territory, between the Uzh, Hernad and Poprad Rivers, is now incorporated within the Czechoslovakian Republic, forming a part of Eastern Slovakia. This territory's 200,000 Ukrainians are Greek Catholic. Their faith is led by Bishop Paul Goidich and his assistant, Bishop Vasil Hopko. Priashiv is the capital city and from its name stems the name of its Ukrainian locality. Within this locality, at present, the Czech Communist regime is carrying on an intensive propaganda campaign through which means it hopes to liquidate this last Greek Catholic episcopacy and exile the Ukrainian population somewhere into the U.S.S.R.

This territory formed an integral part of the Greater-Kievan State during the reign of such Ukrainian rulers as St. Volodymyr the Great and Yaroslav the Wise. It was then annexed by the Hungarian Prince Andreas I (1046-1061), who married Yaroslav's the Wise daughter, Princess Anastasia. In the year be-

tween 1281 and 1321, this territory belonged to the Ukrainian Galician-Volynian State.

Almost ever since 1387, this territory has been subjugated by the Austro-Hungarian Empire. The greater part of this territory fell into Hungary's possession; thence, its labor, forest and salt resources were exploited by a Hungary that never gave anything in return. Therefore, there can be no doubt cast on the justification of the frequent national uprisings of the Carpatho-Ukrainians against Hungarian domination. Carpatho-Ukraine's history describes these revolts as numerous. The bloodiest uprising was led by Captain Yuri Dovzha in 1515-16. After the Hungarians managed to suppress it, Captain Yuri Dovzha was burned alive at the stake and 70,000 peasants were murdered. The people were now oppressed to an even greater degree than they were before.

Following the downfall of the Austro-Hungarian Empire, the Hungarians tried to prevent the secession of Carpatho-Ukraine. In 1918, the Budapest government even offered a separate provision for the autonomy of the "Ruthenian Land," and appointed a Hungarianized Ukrainian as its governor. But nobody trusted the Hungarians anymore. The "Ruthenian Land" proposal was rejected by native Ukrainians as well as by their countrymen in the U.S.A. On January 21, 1919, the Carpathian National Council called a Congress at Khust where delegates from all the villages and towns of Carpatho-Ukraine assembled and proclaimed the merging of Carpatho-Ukraine with the Ukrainian State in Kiev.

But at that time, the Ukrainian National Republic's government at Kiev could not give Carpatho-Ukraine any adequate support, being itself engaged in a prolonged struggle against the Russian-Bolshevik Army under General Muravijoff (north) and against the Russian White Army under generals Denikin and Wrangel (south and east) who did not find it advantageous to fight the Bolsheviks at that time so they attacked the Democratic Ukrainian Republic.

Besides this, the new-born Ukrainian state was molested by the Poles (west) whose army, led by General Haller, tried to forcibly occupy the western Ukrainian territories of Galicia and Volynia. Therefore, the National Council of Carpatho-

Ukraine was left with no other alternative than to seek a solution to their defence problem elsewhere.

In order to prevent the ruthless occupation of Carpatho-Ukraine by the Romanian Army and the pro-Communist Hungarian Armies, led by Bela Kun, Carpatho-Ukrainian patriots mobilized a Ukrainian military detachment for reasons of security; on May 9th, 1919 the National Council despatched a delegation to Prague to negotiate the annexation of Carpatho-Ukraine as a fully autonomous territory with the newly-born Czecho-Slovakian republic.

This idea was supported by Carpatho-Ukrainians throughout the U.S.A. whose spokesman, Dr. Gregory Zhatkovich, discussed this matter with the president of the Czecho-Slovakian National Council, T. G. Masaryk, who was perfectly willing to grant full autonomy to Carpatho-Ukraine.

Finally, an international conference was held at St. Germaine on September 10th, 1919, whereby Carpatho-Ukraine received the official name "La Ruthenie Subcarpathienne" (Pidkarpatska Rus'), being declared an autonomous territorial entity with its own legislative assembly to deal with national, religious, cultural, economic, lingual and social matters. The decisions of this international conference were contained in the 1920 Constitution of the Czecho-Slovakian Republic, which, along with other provisions, stated that the legislative assembly of Carpatho-Ukraine should summon forth a president of the republic within 90 days after the proclamation of the constitution. The first governor of Carpatho-Ukraine was Dr. Gregory Zhatkovich and the first vice-president was a Czech, Dr. Peter Ehrenfeld, into whose hands fell the actual executive powers of Carpatho-Ukraine.

After almost two years of this "governorship", Dr. Zhatkovich protested to Prague on the grounds that the St. Germaine agreements and certain statutes in the Constitution of the Czecho-Slovakian Republic had not been abided with. He therewith resigned his position as governor and left for the U.S.A. To replace him, Prague appointed a man lacking in strong will and initiative.

The calling of the legislature and the whole matter of Carpatho-Ukraine's autonomy was postponed indefinitely.

Meanwhile, the Czecho-Slovakian Republic was divided into four provinces (each having a president at the head, who was subordinated by Prague in the discharging of internal affairs). Dr. Rozsypal was appointed president of the "Sub-Carpathian Ruthenian Land." Into his hands fell the concentrated administrative power over Carpatho-Ukraine. The governor with one clerk and one secretary represented the limited "representation." A continuous struggle of almost 20-year duration was necessitated before Prague finally consented to discuss the autonomy of Carpatho-Ukraine. In 1937, the Prague government passed a separate law (No. 172/37 Statute of Laws and Regulations) providing for the first steps towards the autonomy of Carpatho-Ukraine. Carpatho-Ukrainians hotly protested against this law since not only did it fail to realize autonomy but it also distorted the very principles on which it was based. As a result of this law, all the administrative powers were concentrated in the hands of the president who was a Czech. But the question of whether Prague was really thinking seriously even with its "first step" program can be illustrated by the following: On the basis of this law, 24 members formed the government's council. At its first meeting, the government was to elect its cabinet but this action was postponed several times—ultimately—it never took place. Instead of the late Czech Rozsypal, there came another Czech, Dr. Meznik, who administered the country in the same old manner.

Nevertheless, Carpatho-Ukrainians did not cease their justifiable fight for their autonomy and political rights. Under their pressure, Prague again displayed a "good-will" to Carpatho-Ukrainians. At the beginning of October, 1938, the Prague government passed an act (No. 206/38 Statute of Laws and Regulations), abolishing the function of the president, and introducing the function of the second governor. He was to be a Czech with all the powers of the president. But, despite all its subtleness Prague had lost too much prestige already and could not hope to win over Carpatho-Ukrainian good-will through this act.

The struggle for autonomy continued. Now, however, it became somewhat more encouraging for Carpatho-Ukrainian leaders, because Slovaks and Germans were also demanding their political rights, even though neither of them had such a

strong moral cause and justified case as Carpatho-Ukrainians. Though both the Slovaks and Germans had ministers in the Prague government, they were subordinated in all the higher executive departments. Besides this, Slovakia was governed on the basis of linguistic localities as Sudeten was, but this did not apply to Carpatho-Ukrainians in spite of the fact that their autonomous rights were guaranteed by peace treaties.

Prague saw it had no alternative; autonomy would inevitably have to be granted. Nevertheless it evaded the issue by whatever means possible and the matter of realization of autonomy was shelved.

Carpatho-Ukrainians, resenting the delay of the Prague government, gathered in Uzhorod on October 7th, 1938, and by a united effort of all the political parties and groups created the first autonomous parliament of Carpatho-Ukraine. Prague's government was startled by this accomplished fact. It delayed its approval until October 11, 1938; it had approved a similar government for Slovakia just a few days before. Thus Carpatho-Ukraine became a part of the Czecho-Slovakian-Ukrainian Federation, the autonomous state of Carpatho-Ukraine actually having its own legislative assembly and a Ukrainian governor. Formally and de jure, all this was approved by a separate legislation in Prague on November 22, 1938 (Act No. 328/38 Statute of Laws and Regulations).

Accordingly, Carpatho-Ukraine's government called an election on January 1st, 1939, to elect representatives for the first parliament of Carpatho-Ukraine on February 12th, 1939. This was based on Prague's recognition of Carpatho-Ukraine's autonomy, which enabled Carpatho-Ukraine to enforce the electoral acts declared in the Czecho-Slovakian Republic's constitution (No. 126/27 Statute of Laws and Regulations). The elections were direct and fair. The secret ballot system was used, according to the electoral and parliamentary principles enforced in Czecho-Slovakia and other Western European countries. On that day, 32 members were elected to the First Legislative Parliament of Carpatho-Ukraine. At the first meeting of the parliament, on March 15th, 1939, a presidium was elected consisting of a parliamentary president, Professor Augustine Shtefan; vice-presidents, Fedir Revay and Dr. Stepan Rosocha; secretaries, Dr. Augustine Dutka and Leonid Roma-

niuk. The members took their oath of office before the prime minister, the Very Rev. Dr. Augustine Voloshyn.

On March 15th, 1939, Slovakia proclaimed its independence. On the same day, in the evening, the president of the Czecho-Slovakian Republic, Dr. Emil Hacha, accepted in Berlin, the protectorate of Germany over the lands of Bohemia and Moravia, which were occupied by the German armies the following day without opposition. In an attempt to save its lands before the approaching chaos and forcible occupation by a neighboring country, the government of Carpatho-Ukraine proclaimed its independence.

On March 15th, 1939, the Parliament in Khust introduced a separate act providing the independence and sovereignty of Carpatho-Ukraine, proclaiming it as the "CARPATHO-UKRAINIAN REPUBLIC." On the same day, parliament elected Rev. Dr. Augustine Voloshyn as the first president of the republic. The people's guard, "Carpathian Sich," was declared as the regular army of the Carpatho-Ukrainian Republic, by this parliament. Ever since March 13th, the Carpathian Sich had carried on a heroic fight against the aggression of the Hungarian Army.

At this First Session of the Carpatho-Ukrainian Republic, the two following fundamental acts were passed:

ACT No. 1

ARTICLE 1—Carpatho-Ukraine is a sovereign nation.

ARTICLE 2—The name of the nation is Carpatho-Ukraine.

ARTICLE 3—Carpatho-Ukraine is a republic under the leadership of a president elected by the Parliament of Carpatho-Ukraine.

ARTICLE 4—The official language of Carpatho-Ukraine is Ukrainian.

ARTICLE 5—The colors of the national flag of Carpatho-Ukraine is blue and yellow—blue on top, yellow on the bottom.

ARTICLE 6—The national emblem of Carpatho-Ukraine is the present native emblem (i.e.—The portrayal of a bear on a silver field on the left hand; on the right half, four blue and three yellow stripes as well as the trident of St. Volodymyr the Great. The passage of this article should have

been given special attention and passed under a separate act.)

ARTICLE 7—The national anthem of Carpatho-Ukraine is “Shche ne Vmerla Ukraina” (Ukraine Still Survives).

ARTICLE 8—This act becomes valid immediately after its acceptance and passage.

ACT No. 2

ARTICLE 1—The government is authorized by Parliament, in accordance with the president of the Carpatho-Ukrainian Republic, to make decisions according to the act’s allowances till annulment. This authorization does not apply to amendments of the constitutional law.

ARTICLE 2—The decisions issued by ARTICLE 1 have to be placed before the parliament at its earliest meeting. Otherwise, they are null and void.

ARTICLE 3—This act becomes valid immediately after its acceptance.

After all three readings, both of the acts were accepted unanimously.

The world press carried the news about Carpatho-Ukraine—an independent Ukrainian state. Above all, the newspapers broadcast extensive commentaries on the heroic struggle of the Carpathian Sich, emphasizing that the Carpathian Sich, the military force of the Ukrainian people, was the first army in Europe to defend the independence of their fatherland, and the first to fight the aggression of the Magyar-German imperialism.

For several weeks, the Carpathian Sich battled against the overwhelming odds of not only the Hungarian army of aggression which itself outnumbered the Ukrainians, but also against modern German arms which were placed at Hungary’s disposal—heavy arms, artillery, tanks and planes.

Guerilla warfare was carried on by the Carpathian Sich during the whole Hungarian occupation. From 1945 till this very day, the partisan contingents of the Carpathian Sich are fighting alongside with the Ukrainian Insurgent Army (U.P.A.) against the new Russian-Bolshevik occupation.

At the time of their heroic struggle against Magyar-German imperialism, during the years 1939 and 1945 and during the

tween 1917 and 1921, they did not help the Ukrainian people, the same people who protected central and western Europe from the flood of Russian-bolshevism. The world had no understanding of the Ukrainian people and consequently did not help them in the years between 1938 and 1945, and for some reason it does not want to understand them even now and help them remove the Russian-bolshevik yoke of slavery.

The Ukrainian peoples, in all their territories, continue their fierce struggle for the freedom and independence of Ukraine. It can only be hoped that the world will give understanding and assistance to the Ukrainian peoples in their efforts towards freedom.

Адреса для замовлень:
157 Lisgar St., Toronto, Ont.